

Od tradice k budoucnosti módy / ROOTS

Johana Skálová

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ateliér Design oděvu

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Johana Skálová**
Osobní číslo: **K18058**
Studijní program: **B8206 Výtvarná umění**
Studijní obor: **Multimédia a design – Design oděvu**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Od tradice k budoucnosti módy**

Zásady pro vypracování

1. Teoretická část:

Prostudování a analýza dostupných materiálů a informací, obrazová příloha, vlastní závěry v minimálním textovém rozsahu 20-25 normostran. Práce bude zaměřená na historii vlnářství a techniky tkaní v oblasti kolem Moravské Třebové.

2. Praktická část :

Výtvarné zpracování a realizace finálních návrhů v počtu 5-7 modelů. V praktické části se zaměřím na výrobu vlastního vlněného materiálu. Projdu si celým procesem vytváření vlnářské tkané textilie, kterou použiji v tvorbě oděvní kolekce. Práci doplním o dokumentační fotografie z procesu tvorby, modními fotografiemi popřípadě krátkým promo videem. Rozsah práce: minimálně 40 normostran. Formát A4. Odevzdám ve 2stejnopisech v pevné vazbě (1 může být v kroužkové vazbě). Součástí předané písemné práce bude dodání elektronické verze bakalářské práce na Flash disku, které bude obsahovat taktéž samostatné fotografie v tiskové kvalitě z praktické části bakalářské práce. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 DPI, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

MAINUŠ, František. *Vlnařství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* První vydání. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

URBANOVÁ, Kristýna. *Po nitkách do milnulosti: Stuhly tkané rokem* . První vydání. Litomyšl : H.R.G. spol. s r.o. 2017. ISBN 9788027029204 8027029201

KUBÁK, Zdeněk. *Domácí tkaní.* První vydání. Jindřichův Hradec: RAIN, 2004.

RODINOVÁ, Kateřina. *Předení vlny na kolovrátku a na vřetánku aneb cesta vlny od ovečky k přadénku.* První vydání. Paha: Grada Publishing, a.s., 2019. ISBN 978-80-247-3323-4

CHRPOVÁ, Eliška. *Základy tkaní.* První vydání. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2006. ISBN 80-7372-033-7

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Art. Pavel Brejcha**
Ateliér Design oděvu

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **21. května 2021**

doc. Mgr. Irena Armutidisová
děkan

doc. MgA. Kristýna Petříčková, Ph.D.
vedoucí ateliéru

Ve Zlíně dne 15. prosince 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ / DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské/diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že:

- jsem na bakalářské/diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně dne: 10. 8. 2021

Jméno a příjmení studenta: JOLANA SKAČOVÁ!

podpis studenta

ABSTRAKT

Bakalářská práce mapuje tkalcovství a vlnářství jakožto textilní dědictví naší země.

Teoretická část se ve větší míře zaměřuje na Moravskou Třebovou. Ta kdysi bývala textilní velmocí. Dále poukazuje na největší rozvoj textilnictví v 18. a 19. století. V neposlední řadě se dostává k firmě HEDVA, která jako jediná přežila až do dnešních dnů a odkazuje tak na bohatou historii tohoto města.

Praktická část vychází z nabytých poznatků teoretické části a snaží se propojit tkalcovské řemeslo s novodobým oděvem, který čerpá inspiraci z kroje nošeného na tomto území.

Klíčová slova: tkalcovství, vlnářství, Moravská Třebová, řemeslo, tradice, kořeny, příroda

ABSTRACT

The bachelor's thesis maps weaving and wool processing as a textile heritage of the Czech Republic. The theoretical part is mostly focused on the city of Moravská Třebová as it used to be one of the most important cities of the textile industry. The thesis also deals with the 18th and 19th centuries when the textile industry was on the rise. Moreover, the thesis is concerned with the HEDVA company, which survived as the only one till this day and, therefore, is a reminder of the rich history of this town.

The practical part draws upon the gained knowledge described in the theoretical part of the thesis and tries to connect weaving craft with contemporary fashion, which is inspired by the folk costume worn in this area.

Keywords: weaving, wool processing, Moravská Třebová, craft, tradition, roots, nature

Děkuji Mgr. art. Pavlu Brejchovi za jeho porozumění a celkově skvělý přístup při vedení bakalářské práce.

Děkuji Michaele Danielové za předání jejího umu a cenné rady.

Děkuji Ing. Jiřímu Ošlejškovi za poskytnutí materiálů o historii firmy HEDVA.

Děkuji Lindě za cenné poznatky.

Děkuji své rodině a Tomášovi za nepřetržitou podporu a pomoc.

Děkuji Ondřejovi.

Děkuji Jeronýmovi.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

OBSAH	7
ÚVOD.....	8
I.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 ROZVOJ TKALCOVSKÉ TECHNIKY.....	10
1.1 TKALCOVSTVÍ VLNY – SOUKENICTVÍ	10
1.2 STRÍŽ OVCÍ A PRANÍ VLNY	11
1.3 MYKÁNÍ.....	11
1.4 VALCHOVÁNÍ.....	12
2 TYPY VAZEB.....	13
2.1 PLÁTNOVÁ VAZBA	13
2.2 KEPROVÉ VAZBY.....	15
3 TYPY STAVŮ	18
3.1 STAV JEDNODUCHÝ BAVLNÁŘSKÝ	19
3.2 STAV LNÁŘSKÝ	19
3.3 SOUKENICKÝ STAV	20
4 HISTORIE TEXTILNÍHO PRŮMYSLU V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ	21
4.1 PRVNÍ ZMÍNKY O VÝROBĚ TEXTILU V MORAVSKÉ TŘEBOVÁ	21
4.2 VLNAŘSTVÍ NA MORAVĚ V 18. STOLETÍ.....	21
4.3 PRVNÍ MANUFAKTURY V 18. STOLETÍ.....	23
5 MORAVSKÁ TŘEBOVÁ A TEXTILNÍ PRŮMYSL V 19. STOLETÍ	25
5.1 JOHANN WONDRA A PRVNÍ MANUFAKTURA.....	25
5.2 BAVLNÁŘSKÉ A LNÁŘSKÉ MANUFAKTURY.....	26
5.3 BARVÍŘSTVÍ.....	27
5.4 HEDVÁBNICTVÍ.....	28
6 KROJE V OKOLÍ MORAVSKÉ TŘEBOVÉ	30
6.1 HORNOHŘEBEČSKÝ KROJ	30
6.2 DOLNOHŘEBEČSKÝ KROJ	31
7 HEDVA	33
7.1 HISTORIE FIRMY HEDVA.....	33
7.2 1920-1944	34
7.3 ROK 1945 A VZNIK ZÁVODU HEDVA.....	35
7.4 1993 AŽ SOUČASNOST	36
8 NOVÉ VIZE	38
8.1 LIDEWIJ EDELKOORT	38
8.2 TKALCOVNA KUBÁK, STRMILOV	40
8.3 LINDA HAVRLÍKOVÁ.....	42
II.....	44
PRAKTICKÁ ČÁST	44

9	PROČ VLNA?	45
10	MATERIÁLY	46
10.1	SPODNÍ ODĚVY	46
10.2	SVRCHNÍ ODĚVY	46
11	BARVENOST A MOODBOARD	47
12	KOLEKCE	49
12.1	ŽENA	49
12.2	MODEL 1	50
12.3	MODEL 2	51
12.4	MODEL 3	52
12.5	MODEL 4	53
12.6	MODEL 5	54
13	PROCES TVORBY VLNĚNÝCH ODĚVŮ	55
13.1	VŘCHNÍ ODĚVY	55
13.2	ŠÁLA	60
13.3	BUNDA	61
13.4	KABÁT	63
13.5	VESTA	64
III.		66
	PROJEKTOVÁ ČÁST	66
14	FOTODOKUMENTACE	67
	ZÁVĚR	79
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	80
	SEZNAM OBRÁZKŮ	81
	ZDROJE OBRÁZKŮ	83
	SEZNAM PŘÍLOH	87

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce definovalo několik otázek příznačných pro dnešní dobu. Má řemeslo v době rychlé módy a levného textilu z východu budoucnost? Proč je potřeba jej zachovávat pro další generace? Je člověk stále schopný vnímat textilní dědictví naší země? A je důležité, aby jsme podporovali lokální prodejce? Není už čas navrátit se ke kořenům a k tradicím?

Bakalářská práce pojednává o počátcích tkalcovství na našem území. Specificky jsem se zaměřila na oblast Moravské Třebové, která je mi velmi blízká. Bývala prosperující textilní velmocí, což dokládají zmínky o cechu pláteníků a soukeníků z 16. století, v současnosti na toto historické dědictví ve větší míře nenavázala. Z desítek manufaktur, které zde vznikly v 18. století, se dochovala už jen jediná. Firma HEDVA přestála od roku 1815 všechny politické zvraty i tíhu konkurence. Přes to vše výroba nadále funguje na území Moravské Třebové a při produkci se nezapomíná na ohleduplnost k životnímu prostředí.

Při tvorbě bakalářské kolekce zaměřené na oděv spjatý s určitou lokalitou považuji za nezbytné přihlížet k historickému odkazu předků. V mém případě se jedná o Dolnohřebečský a Hornohřebečský kroj, který se po desetiletí vyvíjel a odrážel každodenní život lidu. Z kroje čerpám inspiraci i do bakalářské kolekce, pro kterou je ústředním motivem návrat ke kořenům.

Současně se snažím nahlížet i do budoucna. Hledám vizionáře, kteří tkalcovským řemeslem žijí dodnes. Jsou zde uvedeni ti, kteří s ním lokálně pracují, navrací mu slávu, váží si tradice. Respektují pomalý, ale zato kvalitní způsob výroby. Díky nim se historická technika dostává do současnosti a věřím, že přetrvá i nadále.

Rychlá móda, nekvalitní a nerozložitelné materiály jsou dlouhodobým problémem, který je potřeba urgentně řešit. Rozhodla jsem se proto v praktické části věnovat lokálním firmám a materiálům. Mým cílem bylo poukázat především na historii naší země, ale největší potenciál jsem našla v ručním tkaní. I když je to pomalejší způsob výroby materiálu než na technologicky vyspělých tkalcovských stavech, je v něm něco kouzelného. Je to právě bohatá historie tohoto řemesla, která pojí všechny smysly dohromady. Člověk při tkaní do materiálu vkládá kus sebe. Budoucnost módy ve spojení s tímto řemeslem vidím v její rozmanitosti, neotřelosti a naprosté originalitě. Každý kus je jedinečný, oduševnělý, a to je směr, kterým se chci nadále ve své tvorbě ubírat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ROZVOJ TKALCOVSKÉ TECHNIKY

Pod pojmem tkanina chápeme soustavu pravoúhlých nití, které se navzájem kříží. Soustava vertikálních nití udávající délku a zároveň i šířku tkaniny, se nazývá osnova. Horizontální soustava se nazývá útek. Tkaniny se tkají už celé tisíciletí na dřevěných stavech. Ať už na jednoduchých rámových nebo složitých několika listových. O vývoji tkalcovské techniky na našem území máme záznamy již od 13. století. V této době se většinou používaly jednoduché podélné stavy. Později pak složitější ležaté prošlupové stavy, které se ovládají podnožkami. Co se týče tkalcovských cechů, tak největší rozkvět zažívají v 16. století. V této době tak současně dochází ke vzniku velké konkurence, což bylo způsobeno vydáváním různým norem, jež omezovaly tehdejší výrobu a počet zaměstnanců v tomto odvětví. Mnoho z cechů usilovalo o výhradní právo městské cechovní malovýroby. Proto se tkalci snažili nepustit do měst vesnické rodinné tkalce. Později byla mezi tkalci taková nevraživost, že začala brzdit další rozvoj cechovních řádů. Proto se manufakturní výroba nevyvinula z jednotlivých cechů, ale vznikla spíše z podstaty vesnických pláteníků a soukeníků.¹

1.1 Tkalcovství vlny – soukenictví

Soukenictví jako takové není jen tkaní vlny. Jedná se o celý časově náročný soubor úkonů, než se vlněná látka dostala do finální podoby. U nás se soukenické řemeslo dostává do měst kolem 13. století. Vlna v této době však nebyla tolik kvalitní a nestačila pokrýt celou soukenickou výrobu. Přemysl Otakar II. se rozhodl zušlechtit celkovou textilní výrobu a pozval do Čech část obyvatelstva z Německa. To mělo za úkol zúrodnovat půdu i celkové textilnictví a zvýšit tak veškerou produkci sukna. Tato skutečnost úzce souvisí právě s Moravskou Třebovou, která byla vybrána jako jedno z míst pro osídlování Němci. Už na začátku 14. století se sukna vyvážejí do tehdejšího Německa, Polska a Rakouska.²

¹ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. Členská knihnice (Svoboda). s. 72

² JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. Členská knihnice (Svoboda). s. 85

1.2 Stříž ovčí a praní vlny

Když se ale vrátíme k celkově dobové výrobě sukna, vše začíná u stříže vlny, která se získávala převážně z ovčí. Stříž se na našem území prováděla povětšinou dvakrát za rok. Nebyl k tomu však předpovězený konkrétní den, kdy je tento úkon nejlepší provádět. Celková stříž totiž závisela na povětrnostních podmínkách. Pokud jaro přišlo příliš brzy, kdy přes den již bylo teplo, ale v noci se výrazně ochladilo, předčasně ostříhané ovce mohly zemřít. Pokud se však ovce stříhaly příliš pozdě, soužilo je velké množství vlny a začaly vlnu přirozeně ztrácet.

Nejčastěji k první stříži docházelo v období dubna, druhá stříž poté zpravidla přicházela v září. Dubnová stříž, tedy ta první, se nazývala zimní, protože ovce tuto vlnu nosily po celou zimu. Záříjová stříž byla pojmenována jako letní. Vlna letní byla vždy kvalitou vyšší než ta zimní, a proto měla i větší cenu. Stádo se při stříži dělilo, aby se vědělo, jaká vlna byla získána z jakého kusu. Nejvíce se považovala vlna z jehňat a celkově mladých ročních ovčí, jelikož byla mnohem jemnější a kvalitnější.

Velmi zajímavý úkon je způsob čištění vlny. Jedná se o velice zdoluhavý a náročný proces. Bylo zapotřebí odstranit veškerý pot, mastnotu a nečistoty, které ovce na pastvě posbírají a utkvěly jim na srsti. Vlna se v první řadě vyprala ve směsi mýdla a vody, poté se ještě prala v tekoucí vodě. Ta, která byla velice znečištěná, se prala v louhu vody a lidské moči, která uměla záhadným způsobem vlnu kvalitně vyčistit.

Vlna se po zaschnutí musela čechrat, rozvolňovat a roztríd'ovat. Všechny tyto úkony se prováděly ručně. Poté bylo zapotřebí vlnu znova mastit tukem, který nevysychá, aby získala jemnost a lesk. Kvalitnější a jemnější vlna se použila na barevná sukna, ta méně kvalitní potom na sukna šedá.³

1.3 Mykání

Další krok ve zpracování vlny bylo mykání a česání. Vlna se mykala kartáči označovanými jako krample. Dva kartáče česaly vlnu proti sobě a vlna, která ulpěla na jednom z kartáčů, se druhým stáhla. Toto se opakovalo až do té doby, než se krátká vlákna a žmolky neboli

³ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. Členská knižnice (Svoboda). s. 86, 87, 88

nopky neodstranily a dlouhá vlákna se srovnala. Poté už se mohlo sprádat. Delší vlákna byla použita na osnovu, kratší na útek.

Jelikož sukno je hrubší a osnova je širší než u jemnějších materiálů, bylo zapotřebí konstrukčně bytelný stav. Jinak se tkaní vlny od jiných materiálů příliš nelišilo. Když byla šíře tkaniny hodně velká, tkalcovský stav ovládali dva tkalci, kteří si útek navzájem z každé strany podávali.

1.4 Valchování

Po utkání se tkaniny dále valchovaly. Valchování mělo za úkol tkaninu zplstít, nahustit a odstranit špínu. Sukna se buď valchovala šlapáním, nebo ve valchách na vodní náhon. Valchování byla náročná disciplína. Mohlo při ní dojít k poškození tkaniny v mnoha směrech. Buď se mohla proděravět nebo nerovnoměrně srazit. Valcha sukno propírala vodou, směsí mýdla nebo moči a pak se bilo velkými kladivy. Takto zpracované sukno se dále napínalo na rámy, kde se sušilo a zároveň natahovalo do původní velikosti.

Usušené sukno se česalo, aby se vlněný vlas sčesal do jednoho směru. Vlas se dále stříhal kvůli stejnoměrné délce. Česání a stříhání se několikrát opakovalo, aby se zajistilo opravdu na všech částech tkaniny stejného vzhledu.⁴

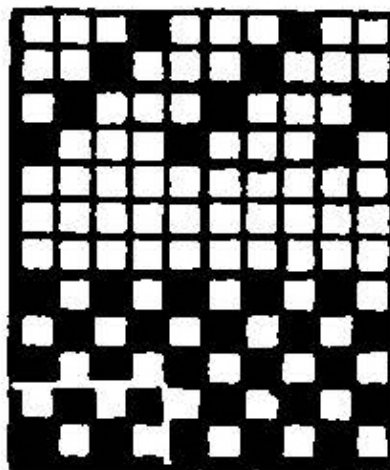
⁴ JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. Členská knihnice (Svoboda). s. 88, 89

2 TYPY VAZEB

Jak už je výše v textu uvedeno, tkaní je z podstaty křížení osnovních a útkových nití. Máme vždy dvě možnosti, která z nití bude viditelnější na líci materiálu. K zaznamenání vazby se využívá tzv. vazební tabulka, která znázorňuje danou vazbu. Tato tabulka se zakreslí na čtverečkovaný papír. Černě zbarvený čtverec zobrazuje osnovní nit a to, kdy se zvedá list tkalcovského stavu. Bílý čtverec potom znázorňuje též osnovní nit, zde je však už list tkalcovského stavu spuštěný.

2.1 Plátňová vazba

Plátňovou vazbu můžeme označit jako nejjednodušší z vazeb. Zároveň je však jedna z nejvyužívanějších. „*Osnovní nitě se při otevření prošlupu vždy pravidelně střídají tak, že první nit (liché nitě) je zdvižena a druhá (sudé nitě) zůstávají dole.*“⁵ Pro tuto vazbu postačí tkalcovský stav se dvěma listy, nebo i jednoduchý tkací rámeček. „*Plátňová vazba se navléká do jednotlivých listů velice jednoduše. První nit je v 1 listu, druhá nit je v 2 listu, třetí nit je v prvním listu, čtvrtá je ve 2 listu.*“⁶ V této vazbě se střídá osnova a útek pravidelně, a i proto je jejich viditelnost stejná.

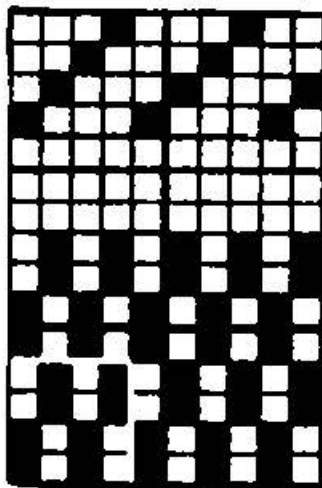
Obr. 1 Plátňová vazba

⁵ KUBÁK, Zdeněk. *Domácí tkaní*. První vydání. Jindřichův Hradec: RAIN, 2004, 54 s.

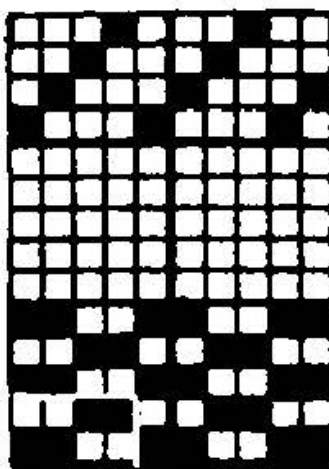
⁶ KUBÁK, Zdeněk. *Domácí tkaní*. První vydání. Jindřichův Hradec: RAIN, 2004, 54 s.

2.1.1 Osnovní a útkový ryps

Při tkaní osnovního rypsu je zapotřebí také jen dvou listů. Je to totiž odvozenina plátnové vazby. Při tomto typu vazby se vždy do jednoho prošlupu vtáhnou dva útky. Ryps můžeme tkát též útkový. Obě vazby jsou založeny na zdvojení nití a jsou si tedy podobné.

Obr. 2 Osnovní ryps

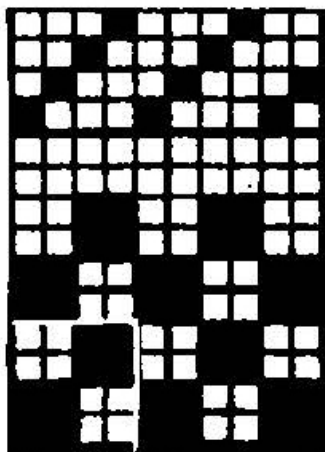
Obr. 3 Útkový ryps

2.1.2 Panama

Panama je odvozená vazba od vazby plátnové. Můžeme ji taky považovat za jednu z těch jednodušších. Její odlišnost je však ve zdvojené osnově a útku. Toto vazba se dá stále tkát na dvoulistovém stavu. „První a druhý útek protahujeme do stejně otevřeného prošlupu, jakožto třetí a čtvrtý útek.“⁷ Když je však útek dvakrát veden do jednoho prošlupu, je potřeba

⁷ KUBÁK, Zdeněk. *Domácí tkaní*. První vydání. Jindřichův Hradec: RAIN, 2004, 56 s.

ho zajistit, aby se nevyvlékl. Proto se vždy zachytí za poslední osnovní nit na kraji. Stejně tak jako u plátňové vazby jsou osnovní nitě stejně viditelné jako ty útkové.

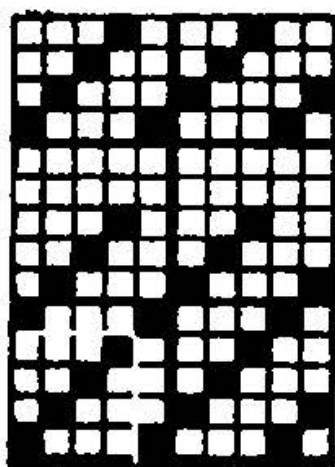

Obr. 4 Panama

2.2 Keprové vazby

2.2.1 Jednoduchý kepr

Postupně se dostáváme k vazbě, která se už na dvoulistovém stavu tkát nedá. Tato vazba se nazývá kepr a nejlépe se tká na čtyřlistovém tkalcovském stavu. „Útková nit leží vždy přes tři osnovní nitě a váže tak každou čtvrtou osnovní nit.“⁸ V tomto případě je již útek viditelnější než osnova a vytváří tak podélnou vazbu. Vazba má samozřejmě další odvozeniny, jež jsou taky známé pro svůj vzor.

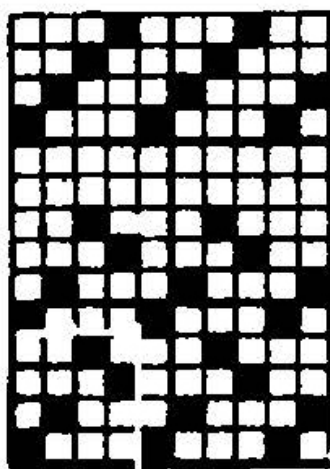
Obr. 5 Jednoduchý kepr

⁸ KUBÁK, Zdeněk. *Domácí tkaní*. První vydání. Jindřichův Hradec: RAIN, 2004, 62 s.

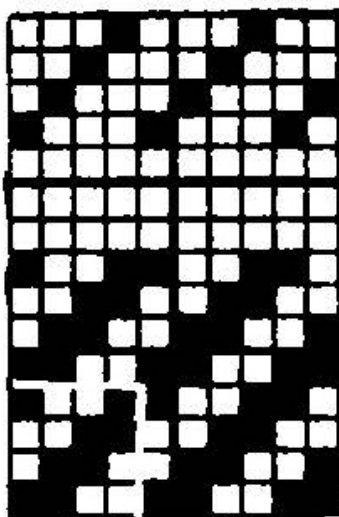
2.2.2 Odvozeniny keprové vazby

Křížový kepr je jednou z odvozenin obyčejné vazby keprové. „První dva útky je normální kepr, zatímco třetí a čtvrtý útek jsou mezi sebou zaměněny.“⁹ Podle toho se mění i zvedání listů.

K dalším odvozeninám například patří kepr klikatý, nebo lomený kepr. Ten se však používá pro jemnější tkaní. Jeden z nejoblíbenějších typů kepru, je kepr oboulícní. Nejčastěji se používá při tkaní užitkového textilu. Jeho výhodou je v pevnosti daného výrobku, jelikož je pevná z obou stran. Stejně jako u vazby plátnové jsou zde z líce i rubu vidět nitě shodně.

Obr. 6 Křížový kepr

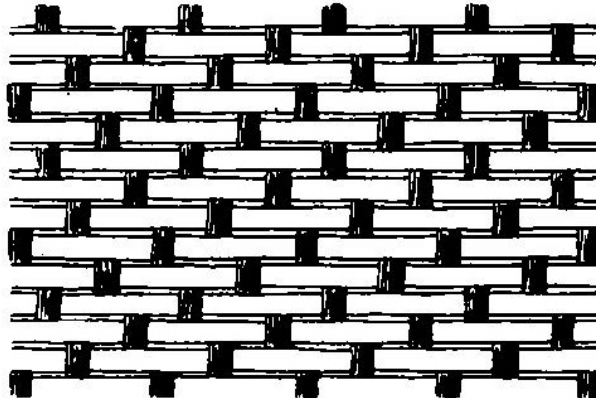

Obr. 7 Oboulícní kepr

⁹ PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1941, s. 40

2.2.3 Atlasová vazba

Pro zajímavost můžeme uvést i vazbu atlasovou, která je nejsložitější a je zapotřebí i více listů. Touto vazbou se však tkají jemnější tkaniny, ke kterým patří bavlna a hedvábí. Když se tká jednoduchá atlasová vazba, navzájem se jednotlivé body nedotýkají. Tím pádem lze dosáhnout velice jemné a lesklé tkaniny a vazba je jen těžko zřetelná. Jednou z nejjemnějších vazeb je pětivazný atlas. Při tkaní této vazby je nutné osnovní nitě navést do pěti listů.¹⁰

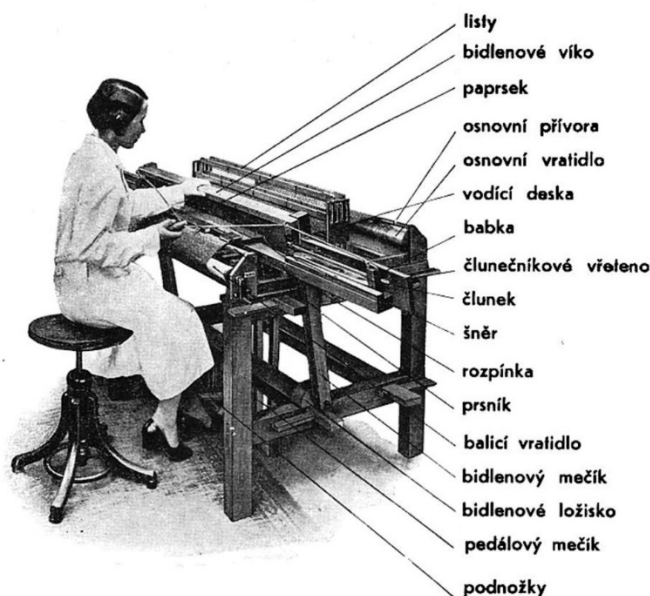
Obr. 8 Atlasová vazba

¹⁰ POLÁK, Alois. *Abeceda tkalcovských vazeb*. Třetí vydání. Praha: Nakladatelství textilního ústavu Československého v Praze, 1947, s. 66

3 TYPY STAVŮ

Zde si uvedeme jen krátké rozdělení ručních tkalcovských stavů. V první řadě je dobré začít od těch nejjednodušších. To jsou například stávky hřebenové, stuhové nebo tkací rámečky či rámy. Osnova je zde nepohyblivá a její délka odpovídá délce tkacího rámu. Postupně se tak dostaneme až k podlahovým listovým stavům, které jsou ovládány podnožkami.

Co se týče vhodného materiálu na výrobu stavů, většinou se používá dřevo jedlové. Pro více namáhané součásti je zapotřebí využít dřevo tvrdé, což je například dřevo bukové. U ručních stavů je jejich výška různorodá. Nejvyšší však bývají kolem 180 cm, kvůli rozměrům tehdejších stropů lidských obydlí. Když se zaměříme na rozměry horizontální, ty se přizpůsobují šířce osnovy. Na každé straně okraje stavu je přidáno ještě 15 cm navíc. „Podle potřeby a účelu vznikly v rozmanitých krajinách a zemích různé druhy (typy) stavů, užíváním zdůvodněné.“¹¹ Stavby podlahové pak můžeme rozeznávat dle terminologie Arna Paříka rozeznávat takto: „lehké a těžké stavy na lehké popřípadě těžké zboží, krátké stavy na pevné osnovy, hluboké stavy na osnovy z jemné a málo pružné příze, úzké a široké stavy podle šířky tkací.“¹² Stavby se také často nazývají podle materiálu, jenž na něm tkáme.

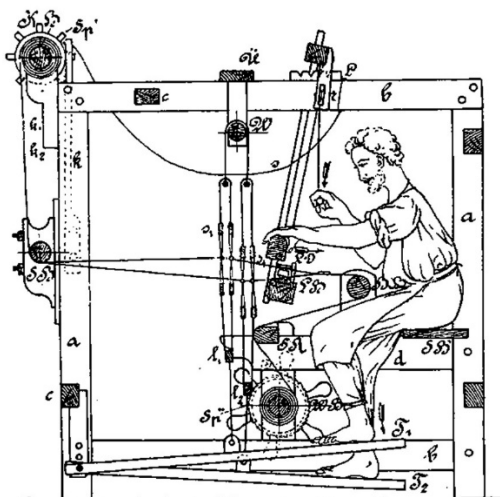
Obr. 9 Popis stavu

¹¹ KINZER, Jindřich. *Technologie ručního tkalcovství*. První vydání. Brno: Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 171

¹² PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948. s. 181

3.1 Stav jednoduchý bavlnářský

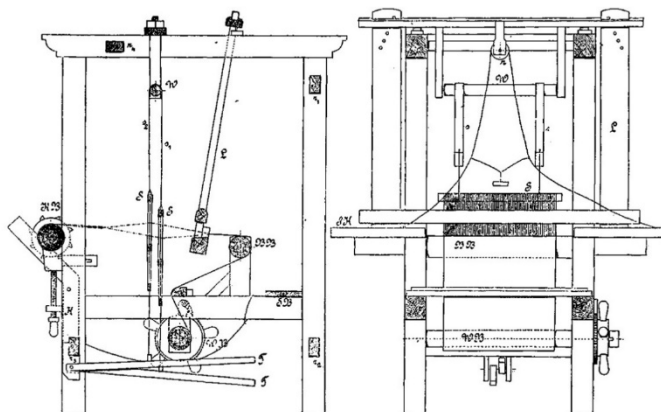
Už podle názvu víme, že se na něm bude tkát hlavně bavlněné plátno. To znamená, že má nejčastěji dvě podnožky a dva listy. V tomto případě má každý list svoji podnožku.

Obr. 10 Bavlnářský stav

3.2 Stav lnářský

Na lnářském stavu se většinou též tká plátňová vazba. Co se týče listů, ty většinou bývají čtyři, podnožky mohou být však jen dvě. A to díky tomu, že je možné si dva listy navázat na jednu podnožku. „Přirází se prošlupní předstih, tj. po každém útku se prošlápne (změní prošlup) a potom se teprve přirází, čímž se zlepší jakost zboží.“¹³

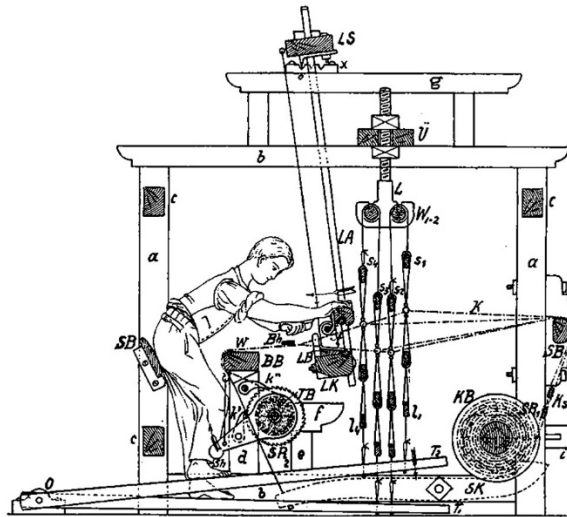

Obr. 11 Lnářský stav

¹³ KINZER, Jindřich. *Technologie ručního tkalcovství*. První vydání. Brno: Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, 1929, s. 181

3.3 Soukenický stav

Tento stav se používá na vlněné materiály tzv. sukno. Je o něco složitější než první dva typy, jelikož je mohutnější. Tkadlec tká ve stoje, a to tak, že z boku vstoupí rovnou do konstrukce stavu. Podnožky jsou velice dlouhé, a na každé z nich jsou navázány dva listy. Součástí konstrukce stavu je šikmo položená lávka, o kterou se tkadlec opíral při šlapání na podnožky.

Obr. 12 Soukenický stav

4 HISTORIE TEXTILNÍHO PRŮMYSLU V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ

4.1 První zmínky o výrobě textilu v Moravské Třebové

První písemná zmínka o povolení cechovní činnosti je z roku 1457 a bylo to právě plátenictví, které si razilo novou cestu. Teprve o 10 let později nacházíme v historických kronikách zmínku o založení cechu soukenického, v roce 1501 cechu kožešnického a pro zajímavost teprve v roce 1552 získávají své cechovní právo pekaři. Nebylo nezvyklé, že se mezi sebou přeli jednotlivé konkurenční, oborově blízké cechy z okolí, například Svitav a Březové nad Svitavou. Často se i stávalo, že se spor dostal až k soudu.

Textilnictví se stalo v Moravské Třebové tím nejhlavnějším řemeslem. Z dochovaných historických materiálů se dozvídáme, že v 16. století vlastní město dvě soukenické valchy a v okolí Moravské Třebové bylo několik dalších. Je patrné, že soukenické a plátenické cechy jsou jedny z nejbohatších v kraji.

4.2 Vlnářství na Moravě v 18. století

Největší rozvoj v oboru vlnářství a tkalcovství zažila celá naše země v 18. století. Tento způsob obživy se stával velice výnosným. Vlnářská produkce dokonce ani nestačila pokrýt zájem soukenických mistrů. Celkově textilní průmysl přesáhl i jiné obory jako železářství, sklářství atd. Zprvu se vlna zpracovávala v menším množství na vesnicích, později se však většina produkce přesunula do měst.

Na Moravě bylo původně 5 krajů, kde se obyvatelstvo věnovalo chovu ovcí. Na začátku 18. století jich bylo, dle dobových statistik kolem 200.000. „Ale už v roce 1752 stoupl jejich počet na 720340 kusů ovcí a do statistik byl přidán i 6. brněnský kraj. Počty zahrnovaly jak ovce „poddanské“, tak i ovce „vrchnostenské.“¹⁴

O ovce obou společenských vrstev se starali ovčáci, kteří se sdružovali do cechů stejně, jako řemeslníci. Jejich povinností bylo také stříhání ovčího rouna a získávání mléka. Podle tehdejších záznamů však kryla domácí produkce jen ze čtvrtiny poptávku po vlněném rounu.¹⁵ Od roku 1752 ukazují statistiky, že se produkce pomalu zvyšuje, jak uvádí František

¹⁴ MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* První vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 9

¹⁵ MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* První vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 11

Mainuš: „V roce 1759 bylo získáno 6892 ct. domácí vlny, v roce 1760 okolo 7113 ct. a v roce 1761 více než 7662.“¹⁶

Kvůli většímu rozvoji manufaktur docházelo k potřebě ovcí, jež mají větší obnos vlny. Postupně dochází ke zlepšení úrovně chovu ovcí. V letech 1775 byl vydán spis, jež se zaměřoval na správnou a kvalitní péči o ovčí stáda. Dokonce docházelo ke koupi zahraničních druhů, které měly kvalitnější vlnu. Ty se dále prodávaly feudálům, kteří toužili zušlechtovat svá stáda. „V roce 1771 poskytl stát moravským feudálům 38 ovcí paduánského chovu.“¹⁷

Dále se začala rozšiřovat stáda z Itálie, Španělska a Makedonie. V chovu ovcí se však dařilo hlavně na panských dvorech. Co se týče stád, která vlastnili poddaní, ta na tom byla o něco hůře. Nedostatkem peněz tak trpěla i kvalita vlny, jelikož poddaní neměli možnost dostatečné výživy ani ustájení v zimním období. Pro zajímavost uvádím jak počty jednotlivých krajů v 18. století.

Vlna jednostřížní		
kraj	centnůřů	liber
olomoucký	34	29,5
přerovský	99	52 ³ / ₄
brněnský	109	5 ³ / ₄
jihlavský	4	49
znojemský	102	71
hradištský	135	86

Vlna dvojtřížní – letní stříž		
kraj	centnůřů	liber
olomoucký	475	26
přerovský	373	78
brněnský	1019	70
jihlavský	253	92
znojemský	682	57
hradištský	542	49

Vlna dvojtřížní – zimní stříž		
kraj	centnůřů	liber
olomoucký	536	30
přerovský	427	67,5
brněnský	1095	20
jihlavský	289	91,25
znojemský	745	53
hradištský	643	31

Obr. 13 Jednostřížní a dvojtřížní vlna

¹⁶ MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* První vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 12

¹⁷ MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* První vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 13

4.3 První manufaktury v 18. století

Ve vlnářských manufakturách pracovalo kolikrát více než několik stovek lidí. V železářství to byly sotva desítky. Lidé nebyli však zaměstnání jen ve vlnářských manufakturách, spoustu jich pracovalo i v menších dílnách, kterých bylo na tisíce. V každé takové manufaktuře či dílně byly zaměstnání hlavně soukeníci, tkalci, přádláci či přadleny. Na každého tkalce a jeden tkalcovský stav bylo zapotřebí o 6-10 více přádláků. Záleželo také na hrubosti příze, když byla příze hrubší předení bylo o něco rychlejší a přádláků v tomto případě mohlo být méně. Předení vlny dlouho zůstávalo manuální prací až ke konci 18. století, kdy přišly na řadu spřádací stroje. Vlna v této době byla nejrozšířenější materiál. Byl tehdy dostupný jakémukoli člověku. Ovce se chovaly jak u velkých měst, tak i na venkově. Zato zpracovávání vlny bylo poněkud těžší oproti rozšířenému lnu.

Mnoho tehdejšího obyvatelstva nebylo schopné příst jemnou přízi. Manufaktury a tkalcovské dílny pociťovali velký nedostatek této suroviny. V roce 1755 došlo ke zvratu a bylo zapotřebí mnohem více pracovníků, kteří se věnovali předení. Jednotlivé kraje si musely tyto pracovníky vychovat. Vznikly kurzy na spřádání jemné vlněné příze, které se pořádaly hlavně na podzim a v zimě, kdy lidé nemuseli pracovat na polích. Kurzy byly určeny jak pro muže, tak i ženy jakéhokoliv věku.

Konaly v Brně, Šumperku a Mohelnici, která je nedaleko Moravské Třebové. Koncem století předlo na Moravě a ve Slezsku okolo 35 000—40 000 lidí vlnu pro manufaktury a řemeslníky

Dřívější soukenické cechy byly kontrolovány městskými hejtmany. Díky tomu se zachovalo spoustu údajů o tehdejším počtu tkalců a tkalcovských stavů. Počty soukeníků v první polovině 18. století na Moravě byl kolem 2600, což dokazuje, jak velmi rozšířené zaměstnání soukenictví bylo. Soukeničtí mistři pak dále zaměstnávali další pracovníky, jež postupně došli ke kvalifikaci. Soukenictví a vývoz vlněného materiálu tak hrál nemalou roli v tehdejším hospodářství. „V roce 1728 bylo v moravských městech okolo 600 mrtvých živností tj. takových jejichž majitel z rozličných příčin (pro chudobu, nemoc apod.) neprovozoval řemeslo.“¹⁸

¹⁸ MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezsku v 18. stol.* První vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960, s. 41

Jeden z hlavních aspektů úpadku tkalcovských mistrů byla chudoba. Však i přes tkalce, kteří nemohli pracovat, se soukenictví těšilo velkému rozvoji. Stále bylo na Moravě kolem 2000 dílen, které byly schopné vyprodukovat nemalé číslo soukenických tkanin.

Kraj olomoucký:⁷

<i>místo</i>	<i>počet mistrů</i>	<i>počet stavů</i>
Litovel	36	30
Mohelnice	7	7
Moravská Třebová	113	113
Olomouc	41	41
Prostějov	9	9
Svitavy	80	65
Šternberk	24	24
Šumperk	46	46
Uničov	11	10
Zábřeh	2	2
celkem	369	347

Obr. 14 Statistiky v Olomouckém kraji

Kraj olomoucký:¹⁸

<i>místo</i>	<i>zhotoveno kusů suken</i>
Litovel	700
Mohelnice	100
Moravská Třebová	5055
Olomouc	750
Prostějov	100
Svitavy	1500
Šternberk	200
Šumperk	1150
Uničov	100
Zábřeh	20
celkem	9675

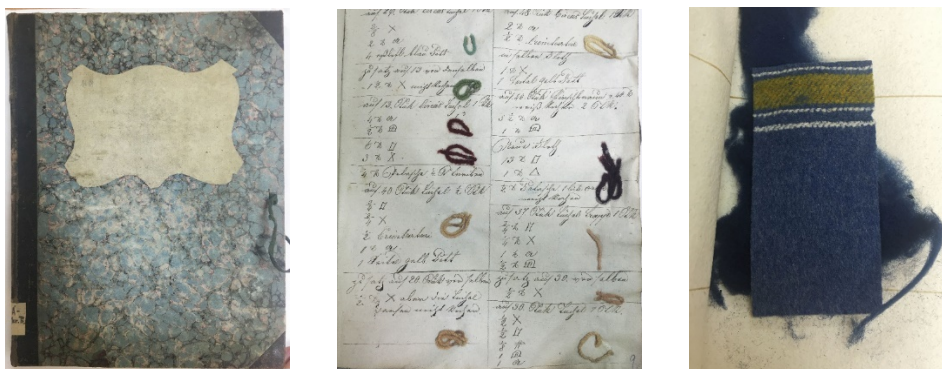
Obr. 15 Statistiky v Olomouckém kraji

5 MORAVSKÁ TŘEBOVÁ A TEXTILNÍ PRŮMYSL V 19. STOLETÍ

5.1 Johann Wondra a první manufaktura

Johann Wondra se narodil v soukenické rodině, takže pro něho bylo toto řemeslo naprosto přirozené. V roce 1803 založil jako první v Moravské Třebové manufakturu na vlněná a polovlněná sukna. Do té doby převládala hlavně domácí výroba zpracování lnu. Jeho produkce byla ze začátku menší. Zaměstnaných bylo 44 dělníků, kteří obsluhovali 22 tkalcovských stavů. Stal se tak vzorem pro mnoho dalších podnikatelů.

V roce 1817 převzal manufakturu Johannův syn Johan Josef. V této době měli sklady až ve Vídni a manufaktura tak zažívala velký rozvoj. Kolem roku 1830 se začala výroba značně rozšiřovat do okolních míst. Největší reformu však manufaktura zažila při přechodu na strojové předení vlny. Celou produkci to velice zrychlilo a zvýšila se i kvalita daných vlněných suken. Johann Wondra byl vlivný člověk, který se stal dokonce v letech 1833-1844 starostou. Výroba se stále rozšiřovala, a proto přikoupil další vlnářskou dílnu, která byla plně vybavena postřihovacími, počesávacími a čechracími stroji. Ve Státním Okresním Archivu se nám dochovaly dva vzorníky z 19. století přímo z Moravské Třebové. Jsou v nich uloženy bavlněné a vlněné příze, spolu s vzorky tkanin.¹⁹

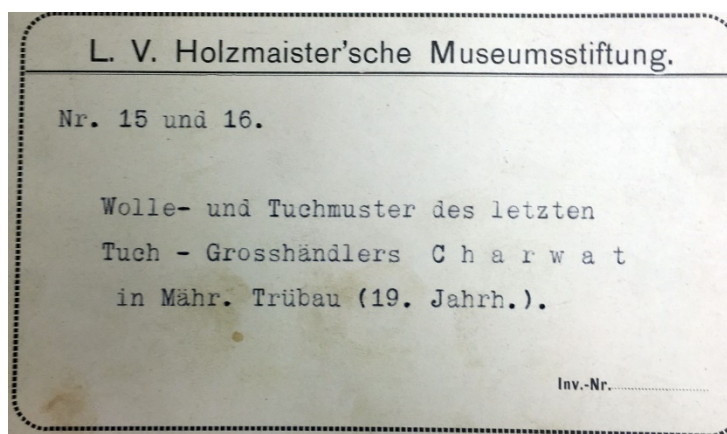

Obr. 16 Vzorník 1

¹⁹ [online]. Dostupné z: <http://tps://www.euro.cz/byznys/podnikatel-wondra-zalozil-prvni-textilni-tovarnu-v-moravske-trebove-896995>

Obr. 17 Vzorník 2

Obr. 18 Vzorník 3

5.2 Bavlnářské a lnářské manufaktury

Dalším vlivným jménem v tomto odvětví byl Ignaz Steinbrecher. Z počátku není úplně jasná jeho pozice v soukenické manufaktuře. Nejprve byl veden jako společník, a to v roce 1825. Poté v letech 1828 až 1832 je veden jako soukenický mistr. Jeho manufaktura byla vyhlášena jako druhá nejvýznamnější produkce hned vedle Wondrovy manufaktury na sukno. Co se zaměstnanců a strojů týče, byla tato manufaktura na vysoké úrovni. V roce 1851 byla vybavená parním strojem. V letech 1850 až 1856 se Steinbrecher stává nejen starostou, ale konečně je uveden i jako továrník.

V těchto letech dochází mimo jiné i k rozvoji menších soukenických dílen. V oblasti Moravské Třebové jsou dochovány zmínky o třech dalších živnostnících. První z nich je Franz Kawarth, který dosáhl čestného uznání za své žíhané a hnědé vlněné materiály. Johann

Tiller je poté oceněn za jemně šedé a černo šedé sukno. Další zmíněný je Franz Gerlich který produkoval sukno šedé a modré.²⁰

5.3 Barvířství

Z Moravské Třebové nemáme však zmínky jen o manufakturách, které se věnovaly výrobě vlněných materiálů, ale také o barvení suken. Jednou z takových vyhlášených manufaktur byl podnik jménem Pfundheller. O této manufaktuře můžeme najít zmínky už z roku 1772. Dle dochovaných zdrojů byl její majitel údajně velice rozhořčen na několik soukeníků z okolí, kteří si barvili sukno osobně. Mezi 18. a 19. stoletím působil v Moravské Třebové též syn Franze Pfundhellera - Johann Theodor. Ten barvil nejen pro okolní města, ale dokonce i pro vzdálenější Brno. Patřila mu barvířská manufaktura ve Svitavách, kde využívali zelené a modré barvivo. V letech 1811 můžeme sledovat nejvýznamnější rozvoj této firmy, ale v pozdější době produkce upadá.

Další velice podstatná produkce na barvení byla rodinná firma Gebruder Steinbrecher. Vlastnili ji dva bratři Franz a Vincent. Franz spravoval malou barvířskou dílnu, která zároveň zaměstnávala okolo dvaceti pracovníků a vesnických tkalců. Vincent obstarával prodej textilu z továrny. Tato továrna se postupem času rozvíjela až dosáhla 100 zaměstnanců a vlastnila kolem 60 tkalcovských stavů. Z toho 60 % zaměstnanců zastávali domácí tkalci. Později zde byly zavedené dvě valchy a stroje na tisknutí poháněné koňským pohonem.

V roce 1863 je manufaktura převedena na parní stroj. Steinbrecher se tak stala jednou z nejvýznamnějších rodin v Moravské Třebové. Franz byl několikrát zvolen tehdejším purkmistrem (starostou) města. Po smrti Franze staršího se firmy ujal jeho mladší syn Franz. Manufaktura je v této době na velké výši a otevírá pobočku ve Vídni. Hlavní produkce však stále zůstává v Moravské Třebové. V 70. letech 19. století staví Franz Steinbrecher mechanickou tkalcovnu, která má později patřit jeho dvou synům Antonovi a Fritzovi. Stává se tak jednou z prvních mechanických tkalcoven na Moravě. Byla vybavena parostrojem o

²⁰ FIKEJZ, Radoslav a Vladimír VELEŠÍK. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevíčsku*. Žehušice: Městské knihy, 2003. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-14-5. s. 62, 63

síle 60 koní. Jejich nejvýznamnější produkty se stávají oxfordské košiloviny a švýcarské šatovky, které jsou v této době velice populární a exportují se do zahraničí.

Později však továrna upadá kvůli finanční krizi a proto si tkalcovnu v roce 1888 pronajímá vídeňská firma Isaac Mautner und Sohn. Tato skutečnost nutí bratry Antona a Fritze snižovat platy zaměstnanců. Bohužel jen rok na to dochází ke stávce a firma je tak nucena ukončit produkci. V roce 1990 však tkalcovně navrátí funkci firma V. Mayer und Söhne. Nabývá tak na vlastnictví i s vybavením, které obsahovalo 304 tkalcovských stavů a parostroj o síle 100 koňských sil. Renovace tkalcovny trvala dva roky, než se vrátila zpět do chodu. Tkalcovně se podařilo vyhrát zlatou medaili na světové výstavě v Paříži za košiloviny a šatovky. Nejvíce se však zaměřuje na výrobu imitace hedvábného saténu. Firma se znova rozrůstá a v letech 1990 zde pracuje již 500 zaměstnanců.

Další z okolních firem byla barvírna Henricha Steinbrechera, která se věnovala barvení bavlněného a lněného plátna. Manufakturu později odkoupil Franz de Paula, který produkci rozšířil o nové vybavení. Přistavěl další barvírny, sušárnu a mandlovací stroje. Továrna byla významná hlavně tím, že se v ní barvilo modrotiskem. Později dochází ke změně majitele a dalšímu prodeji. Byl to Conrad Steinbrecher, který dosud fungoval jako prodejce přízí. Ten se rozhodl o další přestavby a modernizaci továrny. Jeho dalším počinem bylo zbudování nové továrny u nádraží, a to v letech 1911 až 1912. V těchto letech byla manufaktura vybavena novým vysokotlakým parním kotlem, a to jako z prvních v této oblasti.

Postupem času se přechází i na elektrické osvětlení. Steinbrecher se těší velkým úspěchům a rozšiřuje svoji produkci o další manufakturu. Jeho úsilí se vyplácí, když se stává jedním z největších podniků první republiky. Firma Steinbrecher však není poslední, která se věnuje zpracování lnu a bavlny. Franz Bittner, firma založena roku 1844 se věnuje modrotisku a barvení podšívek.

5.4 Hedvábnictví

Takto malé město, jako je Moravská Třebová, bylo opravdu významným místem v textilním průmyslu. Rozvíjí se další z továren Ignaz Eisenberger a Co a začíná se věnovat hedvábnickému průmyslu, který nebyl dosud tolik rozšířený. Produkuje hlavně samet a taft - materiály velice žádané nejen zde, ale i v zahraničních městech. Do Moravské Třebové se

rozšiřují i firmy z Vídně. Například Neumanns Sohn, která sem přesouvá tkalcovnu sametu a hedvábí²¹

²¹ FIKEJZ, Radoslav a Vladimír VELEŠÍK. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevíčsku*. Žehušice: Městské knihy, 2003. Historie a současnost podnikání v regionech ČR. ISBN 80-86699-14-5. s. 64, 65

6 KROJE V OKOLÍ MORAVSKÉ TŘEBOVÉ

Okolí Moravské Třebové se dříve nazývalo Hřebečsko, a to podle hřbetu, jež se táhne dlouhých 55 km a tvoří tak přirozenou hranici Moravy a Čech. Hřebečsko se dále dělilo na Hornohřebečsko a Dolnohřebečsko, což se projevuje i v kroji tehdejších obyvatel.

6.1 Hornohřebečský kroj

Kroj, jež nosily ženy, zahrnoval zelenou vlněnou sukni s oranžovočerveným lemem ozdobenou velkým množstvím skladů v zadní části. Délkou sukne sahala do poloviny lýtek. Většinu času však ženy oblékaly spodničky, jelikož zdobená vlněná sukne byla užívána jen na velké události. Na sukni byla bohatě plisovaná zástěra zdobena vzorem růží na bílé tkanině.

Co se týče živůtku Hornohřebečského kroje, svoji zvláštnost skrýval v předním klínu, jež byl ručně vyšíváný. Do bočních dílů pak byly všity tuhé naškrobené zelené sametové pásy. Dále se ženy šatily do lněné košile s rukávy po lokty, které byly nabírané v jak v průramcích, tak v dolní části. Košile měla kolem průkrčníku límec zdobený zlatou krajkou. Krajka bývala povětšinou vyšitá křížkovým stehem, mohla být však i pletená, háčkovaná a zřídka paličkovaná.

Obr. 19 Hornohřebečský kroj

Další vrstvou oděvu oblékaný přes košili a živůtek byl tzv. spencer, jež navázal svým vzhledem a klasický oděv 1900 století. Spencer sahal do pasu a zhotovoval se z šedé, tmavě modré, zelené vlněné tkaniny a byl podšit hedvábnou podšívkou. Úzké dlouhé rukávy sahaly až k zápěstí. Kabátek nebyl po většinu času zapínán kvůli viditelnosti zdobeného živůtku. V zimním období byl součástí buď ovčí kožich kratší délky nebo přehoz černé či bílé barvy, jež byl zdoben trásněmi. Celý кроj byl doplněn o oranžové punčochy a černou obuv s hedvábnou stuhou a přezkou, jež byla ozdobena červeným nebo zeleným kamínkem. Bílý šátek pak ženy nosily na mši společně s modlitební knihou Dolnohřebečský кроj²²

Kroj Dolnohřebečka se barevností lišil od hornohřebečského. Rozdíl lze sledovat již na sukni která bývala většinou tmavší barevnosti, jako je černá, šedá nebo tmavomodrá. Stříhové provedení ale bylo až na menší změny velice podobné. Živůtek je v tomto případě o něco zdobnější. „Do živůtku byl vsazen ručně vyšíváný klín z brokátové oranžovočervené látky, zdobené perlami, pestrými kameny, flitry a zlatou ručně paličkovanou krajkou.“²³

Obr. 20 Dolnohřebečský кроj

²² BORKOVCOVÁ, Marie. KUNCOVÁ, Irena. *Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance*. Moravská Třebová: Městské muzeum v Lanškrouně a Svaz Němců - regionální skupina Hřebečska, 2001. s. 23

²³ BORKOVCOVÁ, Marie. KUNCOVÁ, Irena. *Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance*. Moravská Třebová: Městské muzeum v Lanškrouně a Svaz Němců - regionální skupina Hřebečska, 2001. s. 23

Zdobení lze najít i v zadním díle živůtku. Zástěra na sukni byla tmavě modrá s výšivkou na kraji, která je zlatožluté barvy a zobrazuje tradiční vzory tohoto místa. Zvláštnost zástěry je v bílých stuhách na vázání kolem pasu, jež nejsou k zástěře přišité, ale připnuté pomocí knoflíků. košile se oproti hornohřebečské příliš neliší, rozdíl lze najít v chybějící zlaté výšivce.

Střih řasených rukávů a výrazného límce je ve směs stejný a jsou též zdobeny krajkou. Co se týče punčoch a obuvi, ty jsou stejné jako u hornohřebečského kroje. Součástí kroje je i velký vzorovaný šátek červenohnědé barvy pocházející ze Saska. Ten se potom vázal v zadní části hlavy na velkou mašli. Dívky si zdobily vlasy dlouhou bílou stužkou z hedvábné tkaniny uvázanou v mašli, nebo bílým šátkem, který měl silně škrobené cípy. Ke zdobení vlasu také patřily červené stužky pro mladé dívky, pro vdané ženy černé. K slavnostním příležitostem se vázaly stužky bílé.

7 HEDVA

7.1 Historie firmy HEDVA

Historii podniku Hedva předznamenává firma Mayer & Söhne. Firmu založil Vitus Mayer, který se narodil v roce 1786 v Hořicích. Studoval chemii ve Vídni a otevřel zde v letech 1815 tiskárnu kartounu, která měla okolo desítky zaměstnanců. Ta se dále rozšiřovala a když se tak naskytla později příležitost, pronajal si Vitus Mayer společně se svým bratrem přádelnu bavlny ve Starém Hobzí. Roku 1827 už oba bratři vlastnili manufakturu, jež se zabývala tiskem na lněné a bavlněné tkaniny. Později však bratři svoji spolupráci ukončili.

Roku 1835 se Vitus Mayer stává vedoucím manufaktury na výrobu bavlněných tkanin. Materiály se zde tiskly například modrotiskem. Tehdejší ruční tisk vykonávalo kolem 50 zaměstnanců. Mayerova manufaktura zažívala velký rozvoj a dosáhla značného úspěchu například na výstavě ve Vídni. „*Na Třetí všeobecné výstavě živnostenských výrobků ve Vídni v roce 1845 vystavoval jako „majitel tiskárny kartounů, mušelinů a výrobků z ovčí vlny.“*²⁴ Hlavním důvodem ocenění byla především vysoká úroveň vlněných tkanin. V letech 1849 se továrna nachází v původním areálu mlýna, kde dříve fungovala papírna. V tomto prostoru se firmě začíná významně dařit. Mayerovy však výrazně finančně vypomohl Adolf Ignaz Mautner a dolnorakouská vláda. Díky půjčkám tak mohl pořídit hned dva parní stroje.

Zvýšila se tak i celková produkce lněných mušelinů, kterých manufaktura vyráběla až dvacet tisíc kusů ročně. Žádaným zbožím byly též kašmírové šátky, jejichž výrobou se zabírala i firma Mayer. „*V roce 1852 vstoupili do Mayerovi firmy jeho synové Albert a Franz. Od té doby nesl rodinný podnik název „k.k privilegierte Druckfabrik, V Mayer & Söhne“*²⁵

Vitus Mayer umírá v roce 1865 a firmu přebírají jeho dva synové společně s Vitovou manželkou Eleonorou. V letech 1878 dochází k větší mechanizaci továrny. Využívá jak vodního pohonu, tak i parního stroje. Stále je však zapotřebí práce lidské, a tak firma dále zaměstnává kolem 267 pracovníků. Firma byla schopna ročně vyrobit až kolem milionu vlněných tkanin a kašmírů. Poptávka po zboží firmy Mayer & Söhne se zvyšuje nejen v Rakousku-Uhersku, ale i v zahraničních zemích jako je Itálie, Dánsko nebo Německo.

²⁴ *Moravskotřebovské vlastivědné listy*. V Moravské Třebové: Městské muzeum v Moravské Třebové, [1970]. ISBN 9788090356481. ISSN 1211-1317. s. 35

²⁵ *Moravskotřebovské vlastivědné listy*. V Moravské Třebové: Městské muzeum v Moravské Třebové, [1970]. ISBN 9788090356481. ISSN 1211-1317. s. 35

Po smrti Franze Mayera v roce 1886 se stává majitelem firmy Franzův syn Karl. V těchto letech neprochází firma velkým rozvojem. Postupně se mění majitelé a většina z nich jsou příbuzní rodiny Mayerovy. Po skončení 1. sv. války, zániku Rakousko-Uherska a vzniku Československé republiky, se v roce 1919 se stává majitelem firmy Franz Josef Mayer von Gunthof. K tomu dále uvádí Martínková: „Firma V. Mayer & Söhne byla už však v té době firmou „cizozemskou“ a vyvstal problém, má-li být nový majitel „připuštěn k provozování odštěpného závodu v Moravské Třebové.“ (Nakonec mu bylo povoleno firmu převzít a ponechat si i tradiční název V. Mayer & Söhne).“²⁶

7.2 1920-1944

Od roku 1920 až do roku 1933 se často mění osobnosti v pozici kolektivního prokuristy mechanické tkalcovny. Pád na burze v roce 1929 s sebou přinesl i hospodářskou krizi, která se podepsala na snižování mezd dělníků a vedla až k dělnické stávce v roce 1932, za zvýšení platů. Jenže v roce 1933 dochází k zastavení veškeré tkalcovské výroby. V 1935 je rozhodnuto o zřízení odštěpného závodu ve Vídni. A v průběhu roku 1936 se postupně obnovuje provoz i v dílnách továrny Mayer a synové (jak je od roku 1930 zapsáno v Československém obchodním rejstříku).

Rok 1936 je vůbec podnikatelsky úspěšný, což lze doložit mnoha reklamními inzeráty, kdy továrna nabízí i zcela nový druh materiálů: „Předvánoční nabídka z roku 1936 např. obsahuje bílé i barevné batisty, šifóny, perkály, potištěné flanely na šaty a župany, flanely na košile a dámské halenky, pyžama i tenisové úbory, lněné a popelínové košiloviny, oxfordy, rajé na kalhoty, kanafasy, barchetové šatovky, černý a barevný klot, zástěroviny, vlněné krepky a ripsy, prací hedvábí jednobarevné a potištěné, , zefíry, ale také povlečení z různých materiálů a prostěradla, damaškové ubrusy a ubrousky, utěrky, ručníky, dekorační tkaniny na závěsy, pleny.“²⁷

Ještě před vznikem protektorátu v roce 1939, konkrétně 1. 1. 1939 (protektorát 16. 3. 1939) byla sloučena Moravskotřebovská mechanická tkalcovna v Moravské Třebové s velkoobchodem prodeje textilu ve Vídni pod jednotnou firmu Mayer & Söhne se sídlem v Moravské Třebové. Majitelem zůstává Franz Josef Mayer-Gunthof. V listopadu téhož roku, je povolena majiteli firmy výjimka ze zákazu samostatného provozování

²⁶ Moravskotřebovské vlastivědné listy. V Moravské Třebové: Městské muzeum v Moravské Třebové, [1970]. ISBN 9788090356481. ISSN 1211-1317. s. 36

²⁷ Moravskotřebovské vlastivědné listy. V Moravské Třebové: Městské muzeum v Moravské Třebové, [1970]. ISBN 9788090356481. ISSN 1211-1317. s. 36

obchodu v oblasti Sudet, protože F.J.Mayer-Gunthof byl příslušníkem Německé říše. Jeho tehdy nezletilé dcery se stávají tzv. komandistkami, přičemž jedna z nich byla z důvodu sňatku v roce 1942 zplnoletněna. Jejím manželem je W. O. Brass, syn majitele firmy Wilhelm Brass und Söhne ze Zábřehu na Moravě.

Jenže fašistický přístup Německé říše během 2.světové války nejsou v souladu s názory Franze Josefa Mayer-Gunthofa. V listopadu 1944 byl odvečen z Moravské Třebové pro podezření z vlastizrady. Tři měsíce pobýval v policejním vězení ve Vídni a 2 měsíce živořil v koncentračním táboře v Mauthausenu, až do vítězství nad Německou armádou.²⁸

7.3 Rok 1945 a vznik závodu HEDVA

Rok 1945 přinesl zásadní změnu v uspořádání průmyslu ve městě. Majetky byly zkonfiskovány a sloučeny v jeden obrovský průmyslový podnik s názvem Spojené závody textilní Moravská Třebová. *„Znárodnění a konfiskace se týkala firem: Mayer a syn, dvou podniků Delius a syn, Gebhardt a spol., Otto Hertl a K. Steinbrecher. Mimo to byly zkonfiskovány budovy firmy Steinbrecher v Brněnské ulici a Rudolf Reichert, jež byly přestavěny k administrativním účelům. Strojový park s transmisním pohonem pocházel z předválečného období. Nebyl dostatek pracovníků a odborníků, továrny byly po válce ve velmi špatném stavu. Neochota investovat pramenila z předpokládaného útlumu textilnictví v Moravské Třebové.“*²⁹

Ale už rok 1946 přinesl zásadní změnu do nově vzniklého závodu, a to rozhodnutí vyrábět pouze hedvábné tkaniny. V lokalitě původní německé firmy Langer byla zřízena provozovna výroby konfekce. *„...pro šití košil, šál, kravat, která v roce 1948 byla předána konfekčnímu průmyslu, a to podniku Kras, jehož ředitelství sídlilo v Brně. Roku 1947 prožívali třebovské závody krizi hlavně díky nedostatku základního materiálu a nezpracovanosti lidí. Docházelo k machinacím se zbožím a financemi. Někteří národní správci byli zatčeni“*³⁰

O rok později, tedy 1948 vznikl v Praze centrální podnik Henap, který pod touto hlavičkou produkoval a soustřeďoval veškerou výrobu hedvábí. Jenže tento megalomanský počín se

²⁸ *Moravskotřebovské vlastivědné listy*. V Moravské Třebové: Městské muzeum v Moravské Třebové, [1970]. ISBN 9788090356481. ISSN 1211-1317. s. 37

²⁹ FIKEJZ, Radoslav. VELEŠÍK Vladimír. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevičsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. s. 65

³⁰ FIKEJZ, Radoslav. VELEŠÍK Vladimír. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevičsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. s. 66

ukázal jako nefungující. Proto bylo rozhodnuto, rozdělit podnik Henap na několik menších samostatných závodů, a tak na území Moravsko-Třebovska vzniká Hedva - závod 01.

Rok 1956 sebou přinesl i modernizaci strojového parku Hedvy. Byla založena tzv. „krepárna“. Staré pletací stroje a mechanické stavy byly nahrazeny například stroji Totex „na nichž se vyráběla pružná tkanina Nalčik, která ve své době byla módním šlágreg.....provozovny závodu Hedva 01 zůstaly samostatné až do roku 1958, kdy došlo ke sloučení závodů Hedva a Atlas v Zábřehu pod jedním vedením. Tento model se však neosvědčil, byl zrušen a opět zřízeny samostatné provozy.“³¹

Název závodu Hedva 02 dostal prostor, kde se barvily a upravovaly látky. Také zde došlo v padesátých letech ke změnám. Prostor barvírny se zvětšil, byla postavena také vlastní vodárna, jež původně brala vodu z lokální říčky Třebůvky, později z Udánského pramene. Jenže kvůli velké těžbě kamene v okolí pramene docházelo k úbytku vody, a tak byl podnik nucen opět využívat vody z Třebůvky. Použití místní vody přinášelo obyvatelům nemilá úskalí. Hynuly tu ryby v okruhu 1 km, a tak nezbylo vedení Hedvy nic jiného než postavit čističku.

Nedílnou součástí závodu Hedva 01 a Hedva 02 byl také Závod 18 Moravská Třebová. „Patřil mezi menší závody s výrobou širokého textilního sortimentu. Zakladatelem byl Heinrich Langer, který byl vlastníkem i podniku předaného v roce 1948 závodu Kras.....V roce 1945 se podnik stal nedílnou součástí Spojených závodů a pracoval do roku 1946 jako tkalcovna. Po roce 1947 bylo rozhodnuto vybudovat zde dílny pro opravu textilních strojů s úsekem stavební činnosti pro ostatní závody“³²

V šedesátých letech chtěla tehdejší státní společnost OSP toto speciální oddělení zrušit, naštěstí bezúspěšně. Ale s příchodem nového státního zřízení po Sametové revoluci (1989) a v rámci „malé privatizace“ byl Závod 18 Moravská Třebová nabídnut do prodejní aukce.

7.4 1993 až Současnost

S nástupem roku 1993 HEDVA patří výhradně českým akcionářům. Již dlouhou dobu se věnuje zpracovávání umělých hedvábných vláken jako je viskóza a syntetická vlákna z polyamidu a polyesteru. Po záplavě levného textilu z Číny nebyli někteří výrobci textilu

³¹ FIKEJZ, Radoslav. VELEŠÍK Vladimír. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevišsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. s. 66

³² FIKEJZ, Radoslav. VELEŠÍK Vladimír. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevišsku*. 1. vyd. Žehušice: Městské knihy, 2003. s. 67

schopni unést tlak konkurence. Většina z nich přesměrovala svou výrobu do východních zemí, větší část však zanikla. I přes tuto skutečnost se HEDVA stále udržela na trhu společně s žakárskou tkalcovnou HEDVA BROKÁT, s.r.o. v Rýmařově a výrobou nití HEDVA NITĚ, s.r.o. se sídlem v Šumperku. Dříve se HEDVA v Moravské Třebové zabývala pánskou a dámskou konfekcí. Z vedení však přišel impulz k výzkumu technických tkanin.

„Dnes tkaniny pro klasickou konfekci tvoří pouze 5 % celkového objemu, zbytek je technický textil.“³³ Technické tkaniny, jež firma vyrábí, se používají většinou v leteckém a elektrotechnickém průmyslu, vzduchotechnice a zdravotnictví. Výrobu soustředí i na velké množství dekoračních tkanin, batohovin, tkanin z cordury a podšívkové tkaniny. HEDVĚ záleží i na postavení jejich firmy k životnímu prostředí, proto se snaží vyrábět ekologicky nezávadné tkaniny. Každý rok se jim tak podařilo získat certifikát OEKO-TEX® Standard 100.

Mezi roky 2000-2010 došlo k inovaci celé výroby, která obnášela nové tkalcovské stavy, barvicí stroje, sušící a fixační stroje společně s beznapětovou pračkou. Firma nabízí i celou řadu úprav textilu jako je antistatická úprava, antibakteriální, netřepivá, Vodě nepropustná a řadu dalších. I přes všechny těžkosti s konkurencí drží HEDVA svou veškerou produkci v Moravské Třebové a je posílena bohatou textilní historií tohoto města.

³³ ČESKÝ TEXTIL Tradice a perspektivy vydáno k 25. výročí ATOK ing.Kohoutek, Ing. Novák Ing.Jiránek, Ing. Česal s. 83

8 NOVÉ VIZE

8.1 Lidewij Edelkoort

Lidewij Edelkoort se narodila 29.srpna 1950 ve Wageningenu a je známá díky své schopnosti předpovídat trendy. Ve své práci se zaměřuje na sociální a kulturní rozvoj v jednotlivých oborech a své poznatky poté předává zákazníkům. Nevěnuje se však jen módě, co se trendů týče. Zaměřuje se i na obory jako je kosmetika, textilní design, nábytek, automobilový průmysl a gastro. Vydává jakýsi návod, kde udává, jakými trendy se jednotlivý obor bude ubírat během jednoho až dvou let. Tímto návodem, který vydává pod svou firmou Tren Union se tak řídí mnoho marketingových specialistů a designérů.

Obr. 21 Lidewij Edelkoort³⁴

³⁴ KLOUZKOVÁ, Alice. *Dědictví: Tradice, inovace, móda*. Praha: UMPRUM, 2016 ISBN 978–80–87989–19–7 2016 s. 29

8.1.1 Vize řemesla podle Lidewij Edelkoort

Design je pro nás cosi nového. Rozvíjel se začátkem průmyslové revoluce a jeho důležitost byla hlavně funkce, až od něj se vyvíjela estetika výrobku. Člověk se tedy rozhodl spojit užitečné s krásným. Věnoval se různým zdobným technikám a dekoracím. Jenže touha po designu začala rapidně stoupat a stal se tak spotřebním zbožím. Po celém světě se rozšiřují řetězce jak s módou, tak i s ostatním odvětvím. Design začal být neoriginální a bezduchý.

Došlo k tomu, že lidstvo je tolik zahlcené a vycítilo potřebu něčeho hlubšího. „*Perspektivu slibuje řemeslo: s příchodem nového tisíciletí umělecká řemesla postupně slavila návrat, jaký zažila už na přelomu dvou předešlých století.*“³⁵ Řemeslo má v sobě cosi magického a navrácí nás ke kořenům. V době, která je tolik digitalizovaná, přichází touha po ruční práci., po něčem oduševnělém, lidském a hmatatelném.

Mnoho začínajících návrhářů si uvědomuje vážnost situace, ve které se teď naše planeta nachází. Že je potřeba jí spíše chránit než neustále zatěžovat masovou výrobou. A proto přichází na řadu lokální móda a ekologičtější přístup k ní. Začíná se znovu pracovat s přírodními materiály a řemeslem. Kolekce vznikají v menším množství, a proto tolik nezatěžují planetu. Rozkvět řemesla nám tak přináší autenticitu daného výrobku a může přispět k lepšímu chodu jednotlivých krajin. Designéři si tak hledají cestu k řemeslníkům, dorozumívají se spolu skrz vizuální ukázky, materiály, barevnice a pomáhají tak udržovat řemeslnou výrobu v chodu. Důležité je, aby se průmysl ubíral cestou menší produkce a vyráběl produkty jen třeba po jednom kuse, pak se bude moct řemeslník stát sám svým pánem.

Doba nás nutí zamyslet se nad naší zemí. I když je v něčem tolik vyspělá, odvracíme oči od reálných problémů jako je využívání a zotročování dělníků. Neustálé znečišťování planety a naší nadměrnou konzumací všeho. Budeme jako lidstvo stále tolerovat vykořisťování dělníků, ke kterým patří ve velké míře děti a ženy. Jsme ve fázi, kdy dokážeme vyrobit oblečení za co nejkratší dobu a co nejlevněji. Snad se nám podaří odpoutat se od levných nákupů a přiblížit se blíže k maloobchodnímu prodeji.

V této době pro nás začíná být důležitá opravdovost produktu, jeho historie, odkud pochází a kdo ho vyrobil. Díky lidem, kteří hledají jedinečnost, může řemeslo nadále vzkvétat a růst.

³⁵KLOUZKOVÁ, Alice. *Dědictví: Tradice, inovace, móda*. Praha: UMPRUM, 2016 ISBN 978–80–87989–19–7 s. 28

Řemeslo můžeme přirovnat k rituálu, je ověřené časem, ale vždy do něho může řemeslník nebo designér přinést něco nového. Výrobku tak dává duši, která s Vámi na první pohled či dotek silně rezonuje. Řemeslo se tak v nedaleké budoucnosti stane velmi žádaným. „*Proto výrobky budoucnosti budou stejně jedinečné jako univerzální a budou vyrůstat z regionálních kořenů, lokálního koloritu i celkového propojení se zemí, zvířaty, vlastní zahrádkou a domovem.*“³⁶

8.2 Tkalcovna Kubák, Strmilov

Tkalcovna Strmilov je v provozu už od roku 1870 a rodina Kubáková v ní tká už po pět generací. Jejich tvorba většinou obsahuje textilie pro bytový design. Materiály, se kterými pracují, jsou ryze přírodní a největší část z nich obsahuje vlnu, často i z českých ovcí. V přírodních materiálech vidí potenciál, hlavně kvůli nenahraditelným vlastnostem. Tímto chtějí zachovat přirozený chov ovcí na našem území. Zdeněk Kubák se tkalcovskému řemeslu naučil hlavně od svého otce. Tkalcovna si vždy zakládala na velké kvalitě svých výrobků a tento standard chtějí držet i nadále. Jejich tkalcovské stavy jsou tradiční a v této době už je jinde ve větší míře nenajdeme. Proto je tkalcovna Strmilov jediná svého druhu na našem území. Ze své dílny se snaží produkovat jen ty nejkvalitnější výrobky, a to hlavně díky pomalému tkaní, u kterého jde lépe uhlídat potencionální chybu.

Nebylo však úplně jisté, že firma bude vždy fungovat. V 50. letech docházelo ke znárodňování všech firem. Tkalcovna se ale spojila s organizací Ústřední lidové umělecké tvorby, a to výrobu zachránilo. Tatínek Zdeňka Kubáka tu tak mohl být na vedoucí pozici a mít pod sebou dalších 20 zaměstnanců. Později po revoluci byla tkalcovna zpět navrácena rodině Kubáků a ti se rozhodli v tradici pokračovat. Zdeňkův syn Filip vystudoval textilní průmyslovou školu v Jihlavě, a tak přirozeně pokračuje v rodové linii tkalců. Později byl na stáži v umělecké tkalcovně v Rakousku, kde se zaměřoval hlavně na vlnu samotnou. Díky Filipovi se podařilo spustit přádelnu, která do té doby byla nefunkční.

Pro Zdeňka nebylo pokračování v tradici vždy samozřejmé, většina tehdejších zaměstnanců byly ženy, a tak chtěl dělat něco jiného. Nakonec i tak vystudoval řemeslnou školu v Praze a teď je rád že v řemeslu následuje. Většina podobných firem později vsadila na rychlejší a průmyslovou výrobu, která však postrádá originalitu.

³⁶KLOUZKOVÁ, Alice. *Dědictví: Tradice, inovace, móda*. Praha: UMPRUM, 2016. ISBN 978-80-87989-19-7 s. 28

Tkalcovna Strmilov je dokonce oceněna titulem Nositel tradice lidových řemesel, kterou zajišťuje Unesco. Co se týče samotného designu a vzorů materiálů, velkou část designoval Zdeňkův tatínek. Často se spojoval s pracovníky Ústřední lidové tvorby, která sídlila v Brně. Jejich návrhy společně konzultovali a následně utkali. Některé vzory používají dodnes, ty nadále přetváří anebo designují úplně nové. Spolupracují však i s designéry, kteří si navrhnu svůj design sami.

V budoucnosti chtějí fungovali jako úplně samostatná firma, to však není tak jednoduché. Rádi by si sami vytvářeli veškeré úpravy jako například barvení. Ve své tvorbě chtějí nadále pokračovat, přivádět své produkty k dokonalosti a expandovat i do zahraničních krajín. Tkalcovna se snaží řemeslo šířit mezi lidi které se o něj zajímají, a proto pořádá exkurze do procesu výroby. Kubákovi vlastní ještě firmu, které se věnuje výrobě dřevěných tkalcovských stavů a názvem Artex. Pořádají kurzy tkaní jak na podlahovém stavu, tak i na jednoduchých rámech.³⁷

Obr. 22 Tkalcovna Strmilov

³⁷ KLOUZKOVÁ, Alice. *Dědictví: Tradice, inovace, móda*. Praha: UMPRUM, 2016. ISBN 978-80-87989-19-7 s. 144, 145, 146

8.3 Linda Havrlíková

Věnovat se oděvu byl pro Lindu Havrlíkovou sen prakticky od malička. K jeho studiu se ale dostala až na vysoké škole. Nejprve vystudovala Libereckou univerzitu, později však pokračovala na pražské UMPRUM. V této době se zabývala hlavně zakázkovou výrobou. Cítila však, že její cíl není ve výrobě dalších kvant oblečení. Linda pochází z vesnice Janov, kde se rozhodla usadit hlavně kvůli starému mlýnu a hospodářství o který se nikdo nechtěl starat. Starý mlýn měl k hospodářství i stádo ovcí na spásání pozemků.

Ovce jsou ve velkém měřítku praktické zvíře, používá se jak na vlnu, tak i na maso a mléko. Po dlouhou dobu se vlna na statku pálila, a proto se Linda rozhodla vlnu využívat na své oděvy. Pro Lindu jsou ovce každodenní realita a zodpovědnost. Neustále si získává jejich důvěru a navazuje s nimi opravdu blízký vztah.

Člověk musí být ke zvířeti citlivý, jinak nemá smysl je chovat. Na statku nemají jen ovce, ale i krávy. V naší zemi je však velice prodělečné být potravinově nezávislý, jelikož nemáme žádnou podporu od státu. Inspiraci na výrobu vlastních vlněných oděvů podpořil i fakt, že naše území má bohatou historii ve vlnářském průmyslu. Zpracovávala se zde hlavně vlna zahraniční i přesto, že jsme měli veškeré podmínky na kvalitní chov ovcí. Spoustu pohraničních oblastí vlnu zpracovávalo v malých tkalcovnách podél řek.

Pro Lindu je důležité tuhle historickou linii zachovat a přemýšlet více komplexně a lokálně. Otázka udržitelnosti je v Lindě hluboce zakořeněná už od dětství. Postupem času jí začala vnímat jako nutnost a celkově životní styl. Je to pro ni něco, co nelze koupit, člověk jí musí žít. Vlna pocházející z Česka, je o něco rozdílnější než ta zahraniční. Na našem území se využívá spíše jako druhotný produkt. Je o něco hrubší, a proto je lepší využít ji na svrchní oděvy než na ty spodní. Proto se Linda věnuje hlavně kabátkům a doplňkům. Naše strojní vybavení není schopné zpracovat vlnu na jemnější tkaniny a pleteniny. V zahraničí se využívá například merino vlna na funkční prádlo. V roce 2020 však Linda vyrobila velmi jemnou tkaninu, kterou lze využívat už i na oděvy spodní. Spolupracovala i s Tkalcovnou Strmilov, jež je jediná svého druhu. Výrobu nových tkanin Linda plánuje i do budoucna. Chce pokračovat v tom co započala a posouvat hranice českého průmyslu.³⁸

³⁸ Rozhovor s Lindou HAVRLÍKOVOU, Módní a textilní návrhářka, nar. 1991. Janov 29.3.2021.

LINDA HAVRÍKOVÁ
JANOV

LINDA HAVRÍKOVÁ
JANOV

Obr. 23 Linda Havříková

II. PRAKTICKÁ ČÁST

9 PROČ VLNA?

Co se týče praktické části, blízce souvisí s tou teoretickou. Vlna je materiál, se kterým pracuji již delší dobu. Vždy jsem ji měla v oblibě, proto když jsem hledala, jakým směrem se má práce bude ubírat, bylo nějak přirozené se k ní navrátit. Vlnářství bylo v naší zemi jedno z nejvíce prosperujících odvětví. Tento materiál je pro mě zcela nenahraditelný. Jeho úžasné vlastnosti, jak dokáže hrát jen se jej dotknete. Vlna má kolem sebe jakousi auru, snad díky tomu že se používá už od pradávna. Vrací nás ke kořenům, k našim předkům, k naší zemi. Chování ovcí je symbiózou mezi člověkem, přírodou a zvířetem. Moravská Třebová je svým způsobem magické místo. Krajina kolem ní, která je divoká a její kresba kopců láká k chovu ovcí. Právě tato příroda, kopce, jejich tvar a barevnost mě uchvátila a inspirovala ke tvoření. Inspirací byla zároveň i samotná vlna, její vzhled, přirozená barva a specifická vůně, která se rozvine při jejím zpracování.

V praktické části jsem se chtěla přiblížit blíže k celému zpracování vlny. Smysl jsem viděla v materiálu samotném a v jeho výrobě. Řemeslo pro mě bylo stěžejní, chtěla jsem mu takto projevit respekt a snažit se ho navrátit do dnešní konzumní uspěchané doby. Tkaní je totiž práce velmi komplexní a pomalá, výsledek je však vždy originální. Přináší vám však možnost vidět váš výrobek růst. Vlna je živý materiál, často si určí svůj vzhled sama a člověk to musí respektovat. Tkaní pro mě bylo jako meditace, hned od prvního prohození člunku jsem cítila, že je to to pravé. Celá tato práce se nějak obrací k mému dětství, kdy jsem jako malá běhala po loukách a sbírala byliny. Lásku k přírodě jsem v sobě měla vždy, však až teď v dospělosti jsem ji začala zase vnímat a obdivovat stejně, jako když jsem byla dítě.

10 MATERIÁLY

10.1 Spodní oděvy

Co se týče materiálů, na spodní oděvy jsem volila jemný bavlněný popelín. Je vzdušný, pěkně se tvaruje, dobře drží objem a tvar. Bylo pro mě důležité, aby veškeré použité materiály byly přírodní a příliš nezatěžovaly životní prostředí Každý z materiálů má ochranný certifikát. GLOBAL ORGANIC TEXTILE STANDARD nebo OEKO-TEX® Standard 100. Tyto Certifikáty zaručují, že celé pěstování bavlny je etické. Sleduje veškerou výrobu od zasazení semínka až po finální produkt. Díky tomuto vím, že na materiály nebylo použito příliš chemikálií a neznečistily tak půdu a okolní vody. Bavlna se vždy dovážela, stejně jako teď, ale často se zpracovávala i na našem území. Chtěla jsem tak zachovat materiálovou linii, která je nám po staletí známá. V druhé řadě jsem přemýšlela o lnu. Nakonec jsem si však zvolila bavlnu pro její úpravu a lehkost. Jelikož má být práce lokální, za nějakou dobu přišel impulz pracovat hlavně s materiály vyrobených v Čechách. Proto jsem se spojila s firmou MILETA, která funguje od roku 1945 a specializuje se na výrobu bavlněného zboží k němuž patří samozřejmě i popelín.

10.2 Svrchní oděvy

Svrchní oděvy jsou ušity z ručně tkaného vlněného materiálu. Tkala jsem na dvoulistovém podlahovém tkalcovském stavu. To znamená, že vazba tohoto materiálu je jednoduchá, plátňová. Snažila jsem se ji obměňovat střídáním jednoho či dvou útků. Materiál tak působí více strukturovaně. Na osnovu jsem použila vlněnou přízi z Tkalcovny Strmilov, ve které je zahrnutá vlna z více zemí, ale je předena právě v této tkalcovně. Na útek jsem z počátku chtěla využít jemnou merino vlnu, pak jsem se však zamyslela a rozhodla se zaměřit hlavně na lokální produkci. Pracovní šíře tkalcovského stavu byla 70 cm a oděvy jsou tomuto rozměru přizpůsobeny. Každý z modelů je podšitý viskózovou podšívkou, která pochází z firmy HEDVA.

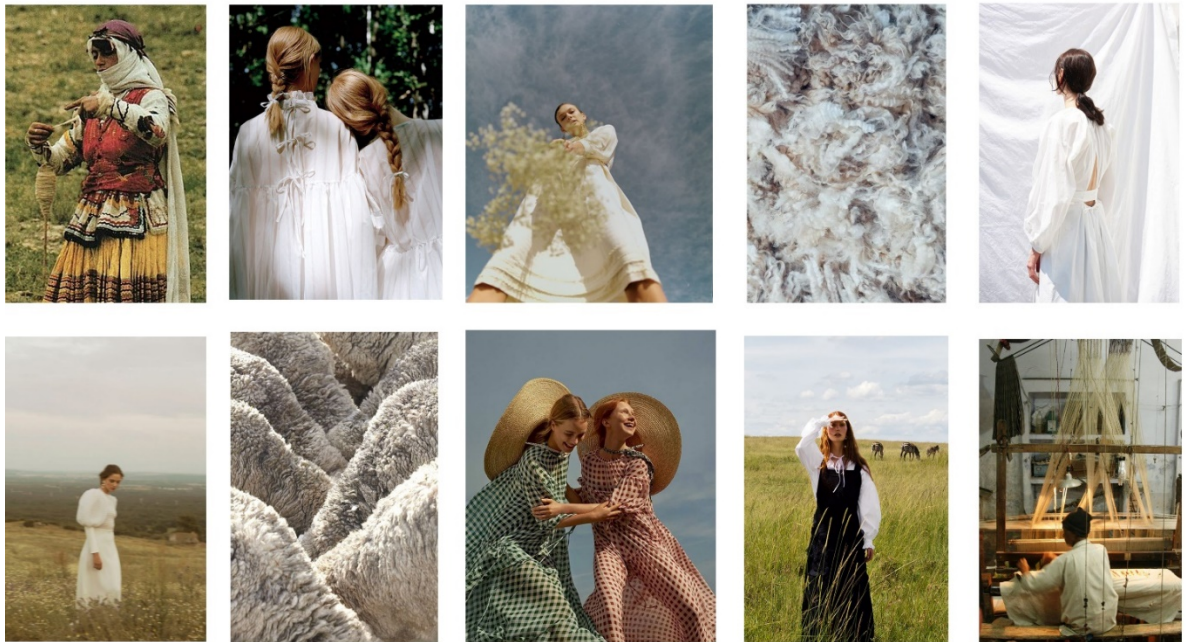
11 BARVENOST A MOODBOARD

Nad barevností jsem dumala delší dobu. Naštěstí díky moodboardu, jež jsem si vytvořila, bylo rozhodování jednodušší a v podstatě byla její volba podvědomě daná. Barevnost by měla reflektovat kresbu krajiny kterou je tato práce inspirovaná. Základní barvy jsou proto bílá, modrá, zelená a hnědá. Všechny odstíny jsou tlumené a velmi jemné, nerušivé a příjemné pro oko. V každé barvě je jistá symbolika s krajinou. Bílá má odrážet mraky, modrá oblohu, zelená veškerou faunu, hnědá uzemnění a půdu.

Obr. 24 Barevnice

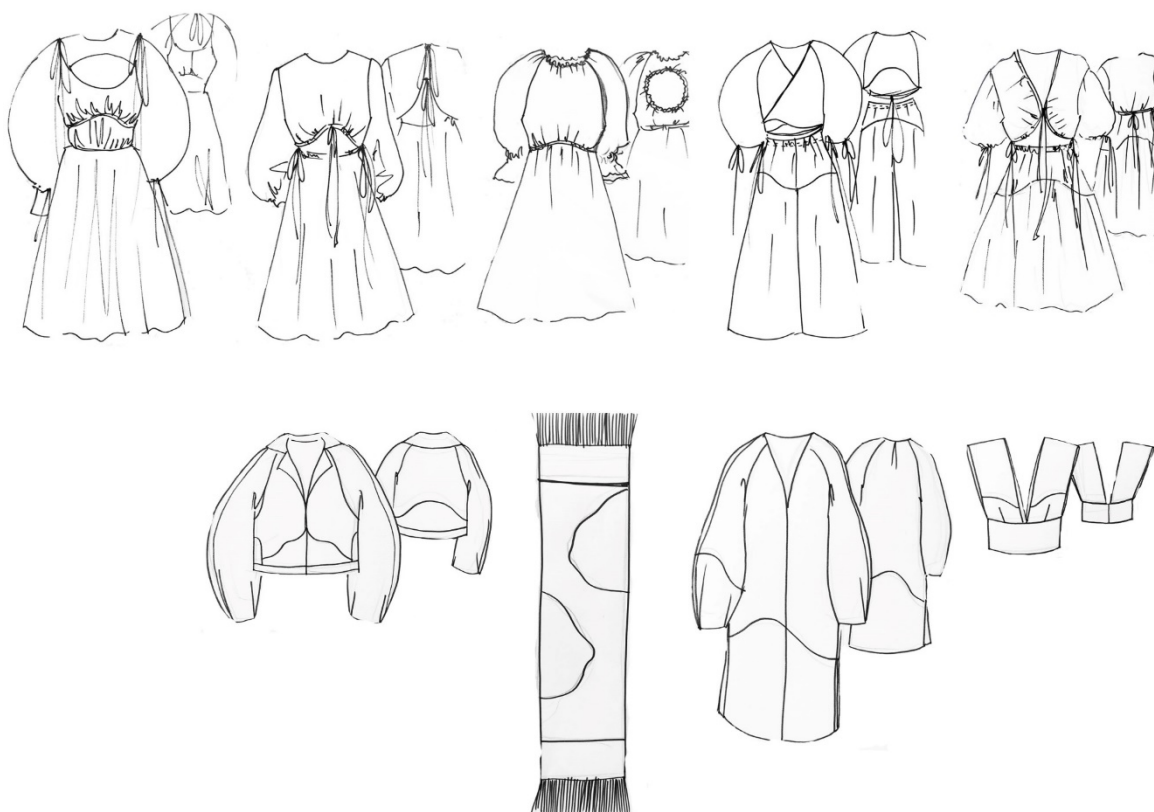
Moodboard zachycuje moje prvotní pocity z kolekce. Je v něm obsažené řemeslo, domov, vlna a hlavně žena. Otázka ženy je pro mě v tvorbě velmi důležitá a inspirující. Její jemnost, zároveň síla, která však může být ukrytá uvnitř a naopak. Zobrazuje společenství, sesterství a radost. V je zachycena naděje a vize naší budoucnosti. Naděje, že se začneme ubírat lepším směrem než tím konzumním, že budeme znova následovat naše vnitřní volání k přírodě a ke kořenům. Příroda je jedinečná a dokáže nás uzemnit svou velkolepostí, před kterou by se každý člověk měl sklonit. Uvědomovat si, že je něco nad námi, potlačit své ego a zkusit vnímat jaké dary nám dává.

Obr. 25 Moodboard

12 KOLEKCE

Siluetu jsem měla předem danou, protože celkově vycházela z mé předchozí tvorby. Hlavní pro mě byla akcentace pasu a rozšířená sukně, která se inspirovala u lidového oděvu. Dalším prvkem typickým pro tuto kolekci jsou široké, někdy řasené rukávy. Celkově však veškeré siluety vznikaly během celé práce. V určité chvíli přišlo uvědomění, že by se kolekce měla odlehčit kalhotami, které však budou v podobném stylu jako sukně a šaty. Myslím, že sukně a její ženskost je ve mně zakořeněná již od dětství. Vnímala jsem ji u své maminky, která vždy nosila jen sukně nebo šaty a možná právě takto vznikla má fascinace tímto kusem oděvu.

Obr. 26 Skladba kolekce

12.1 Žena

Žena je, byla a bude v mé práci vždy stěžejní. Každý má jiný pohled na to, jak má žena vypadat a jak je to správné. Jaké má mít míry, jestli mají být vlasy dlouhé či krátké. Já se však nesnažím diktovat krásu konvenční. Pro mě je rozdílnost žen důležitá, čistě přirozená věc, kterou se snažím i ve své tvorbě respektovat. Tuto skutečnost řeším právě tím, že mé oděvy jsou často variabilní, co se velikosti týče. Celá kolekce je založena na stahování v pase nebo pod hrudníkem. Mou inspirací pro ženu, kterou tvořím, jsou většinou ty ženy, které

nejvíc vnímám a mám je kolem sebe. Je to hlavně jejich temperament, ale zároveň neuvěřitelná něžnost.

12.2 Model 1

Tento model vznikl jako první. V kresbě jsem si ujasnila pro mě stěžejní prvky celé kolekce a to, že bude velikostně variabilní díky stahování v pase. Zprvu byly šaty příliš malé a řasení v pase a pod prsy nabylo na postavě dostatečně viditelné. Řasení je tvořeno pomocí tunýlků, jež jeden je pod hrudníkem našitý do tvaru a druhý kopíruje linii pasu. Při prvním ušití kalika jejich forma neodpovídala mé vizi a vzdušnosti, která měla být důležitým prvkem. Další nesrovnalost, kterou jsem řešila, byla v okolí hrudníku. Šaty nemají prsní záševky a průramky byly příliš hluboké, tím pádem v hrudní části šaty odstávaly. V druhém kaliku už je vidět posun těchto nesrovnalostí, tím pádem jsem z jeho střihu mohla vycházet na finální model.

Šaty jsou na ramínka, která se dají podle potřeby povolovat. Pod šaty se oblékají samostatné rukávy, které jsou vykrojeny tak aby v oblasti výstřihu vznikl jakýsi průstřih nebo průhled. Celkový dojem tohoto modelu, má působit velice organicky, jemně a žensky.

Obr. 27 Model 1

12.3 Model 2

Model č.2 vznikl klasickým postupem jako model č. 1. Měla jsem již ujasněnou siluetu a chtěla jsem následovat princip řasení. Abych model a jeho siluetu odlehčila, skládá se ze dvou dílu, které se dají nosit samostatně. Krátký top se da řasit v přední části, a to díky tunýlku, ze kterého ve středu vycházejí stužky. Zadní díl je rozdělen na dva do oblouku střižené díly, které se k sobě navzájem zavazují. Oblouk je v tomto modelu obsažen kvůli tomu, že působí organickým a harmonickým dojmem. Sukně je čtvrtkolová, má široký pas, který je schopný se přizpůsobit vícero postavám díky stahování na šňůrku.

Oba dva kusy oděvu mají v bočním díle přišitou stužku, díky které se k sobě mohou přivázat. Detail vychází z historických oděvů, kde byl tento způsob zapínání běžný.

Obr. 28 Model 2

12.4 Model 3

Model č.3 se skládá z delších šatů a tkané vesty. Systém průstřihů se mi zalíbil, pro to i zde je odkrytá část v okolí zad. Je zde použité řasení. Při návrzích mělo řasení vyjít do přesného kruhu, to se mi ale povedlo až při čtvrté zkoušce díky lepšímu stříhovému modelování. S těmito šaty jsem si dlouho lámala hlavu, zadní část mi přišla o něco vyrovnanější než přední. Proto jsem nakonec vytvořila změny v okolí průkrčníku a zkrátila rukávy, které jsou řasené pomocí gumiček. Kolekce se má nějakým způsobem vracet k předkům, ale má však propojovat historii s dobou současnou.

Obr. 29 Model 3

12.5 Model 4

Po sérii tří šatů přišlo uvědomění, že je potřeba kolekci odlehčit jiným kusem oděvu. Model č. 4 se proto skládá z krátkého zavinovacího topu a rozšířených kalhot. Top v tomto případě není řasěn, ale velikostní variabilitu si zanechal díky zavinování. Přední díl topu je střižen do organického tvaru, který se prolíná celou kolekcí. Zadní díl, je též střižen do tvaru oblouku a tím pádem si celý top drží jakousi nepravidelnou zaoblenou linku. Rukávy mají tvar oblouku, stejně jako model č.1. Jsou však mnohem kratší a na spodní části se uzavazují díky stužce. Kalhoty jsou rozšířené, v pase se díky tunýlku a s stužce vytvoří řasení. Sedlo, které je v oblasti sedu, se má přibližovat lince, jež je viditelná na topu. Chtěla jsem tak docílit propojení celého modelu a následovat tak siluetu kolekce.

Obr. 30 Model 4

12.6 Model 5

Model č. 5 je složený z krátkého topu a řasné sukně. Přední díl topu je rozdělený na 2 části, které se k sobě navzájem přivazují. Po celé délce předních dílů jsou našity tunýlky, v nichž je stužka. Díky systému řasení se tak dokáže top libovolně přizpůsobit na tvar i velikost hrudi. Tunýlek je též umístěn v zadním dílu a dá se tak tedy celý stahovat v pase. Tím umožňuje velikostní variabilitu. Sukně stříhově vychází z předchozích modelů. V přední a zadní části je umístěné sedlo, které kopíruje linku sedla u kalhot. Je však převrácená tak, že oblouk jde od spodní do vrchní části sukně. I zde je v pase našitý tunýlek se stužkou a lze tak sukni libovolně utahovat nebo povolovat. Drží se tak principu velikostní variability, jež je obsažen v celé kolekci.

Obr. 31 Model 5

13 PROCES TVORBY VLNĚNÝCH ODĚVŮ

13.1 Vrchní oděvy

13.1.1 Předení

Mojí hlavní prioritou bylo seznámit se s vlněným materiálem od úplných počátků jeho výroby. Proto jsem se rozhodla vyhledat někoho v okolí Moravské Třebové, kdo se věnuje tkaní a předení.

To se mi naštěstí podařilo, a tak jsem zamířila na kurz tkaní do vedlejší vesnice Borušov, která částečně navazuje na město Moravská Třebová. Kurz vedla paní Michaela Danielová, jež se začala tomuto řemeslu věnovat díky farmě, kterou obývala skoro 15 let. Jejich hlavním živobytím byl prodej ovoce z rozsáhlých sadů. K nim ale měli spoustu pozemků, kde se rozhodli chovat ovce, hlavně kvůli spásání trávy. Ovce se však museli každé léto stříhat, to přivedlo paní Míšu k rozhodnutí věnovat se zpracování vlny. Sama prošla několika kurzy předení a tkaní. Tento druh práce ji nadchl natolik, že pocítila touhu předávat své znalosti dál a pokračovat v cestě žen, které učily i ji.

První, co jsme společně na mém osobním kurzu s paní Danielovou udělaly, byl výběr vlny, kterou měla uschovanou v pytlích, aby do ní nelezly myši. Neměla jen vlnu ovčí, ale vlastnila třeba i velbloudí srst. Dalším krokem bylo vlnu "rozvolnit". Napřed jsme ji rozvolňovaly ručně, a to oddělováním vláken do větších a vzdušnějších chomáčů, později ručním strojem, který vlnu rozvolňoval za pomoci desek s hřebíky. Po rozvolňování přišlo na řadu srovnávání vláken a odstraňování tzv. nopků, což jsou malé chuchvalce, jež se nedají na předení použít. Tato část zpracování vlny probíhá na bubnové česačce. Bubnová česačka se skládá ze dvou válců, na kterých jsou umístěny jemné kovové háčky. Válců jsou nainstalované blízko sebe, točí se pomocí kličky a menší válec tak urovnává vlákna na větším válci. Když byla vlákna urovnána, sňaly se z česačky a vzniklo rouno připravené ke předení. Předly jsme na kolovratu, jako za starých časů. Předení je specifická práce, kde je stěžejní pravidelný rytmus. Když ho přirozeně nechytíte, kolovrat se stále zastavuje. Kromě toho, je během této činnosti spousta dalších úkonů, co si musíte kontrolovat. Šlapat v rytmu na podnožku, aby se kolovrat točil, hlídat si rozvolňování rouna, které musíte provádět jednou rukou a druhou malý pramen rouna posílat na cívku.

Nejprve jsem vytvořila dvě jednoduché příze se zákrutem doprava a později tyto dvě příze společně přetvořila v přízi tkanou, která se však musela příst do leva, aby se zákrut vyrovnal.

Celý proces byl velice komplexní a zdlouhavý, ale tak jak dlouho trval, tak společně s ním zesiloval u mě větší zájem o tuto činnost a vyvolával pocit nadšení až fascinace pro vlněný materiál a způsob jeho zpracovávání.

Obr. 32 Příze

13.1.2 Tkalcovský stav

Dlouhou dobu jsem nevěděla, kde přesně, a hlavně na čem budu tkát. Ze začátku přicházelo v úvahu vyrobit si velký rám, na kterém bych mohla tkát do tvaru oděvu. Tato technika je však velice časově náročná. Další možnost bylo tkát na dvoulistovém tkalcovském stavu, který byl umístěn v budově SSUD na Francouzské ulici v Brně, kde jsem původně studovala střední školu. Bohužel kvůli korona virové krizi byla škola uzavřena a s ní i tahle možnost. Proto jsem se rozhodla, že si koupím podlahový tkalcovský stav sama. Hledala jsem různé inzeráty na internetu přibližně dva měsíce, a když už to vypadalo, že budu muset řešit další záložní plán, jsem jeden našla. Přesně 27. prosince 2020 jsem si jela do Hořic pod Krkonoše pro svůj vysněný dvoulistový stav, který na mě jako by čekal. Byl v dobrém stavu a chybělo jen pár součástí, které se daly dokoupit nebo vyrobit. Stav se mi vlezl do auta opravdu na milimetry.

Jelikož celá práce je inspirována okolím chalupy v Dětrichově u Moravské Třebové, kde se zrodily všechny myšlenky, rozhodla jsem se tkalcovský stav umístit právě tady. Abych mohla být inspiraci co nejbliž.

Obr. 33 Tkalcovský stav

13.1.3 Příprava tkalcovského stavu

Když už jsem konečně měla stav, na kterém jsem mohla svoji práci realizovat, přišla na řadu jeho příprava. Volala jsem paní Míše, která byla ochotná udělat mi kurz přímo na naší chalupě, kde má stav již své místo. Když zanedlouho přijela, zjistila jsem, že většinu informací i věcí vůbec neznám. Nevěděla jsem třeba co je snovadlo, jak si vypočítat délku osnovy a počet nití, to všechno mi předala a jsem jí za to nesmírně vděčná.

Nejprve jsem tedy připravovaly osnovu na šálu dlouhou 2 m a širokou 50 cm. Počet nití jsem se dozvěděla díky počtu děr v paprsku na 1 cm. Po všech výpočtech jsme musely nachytat 350 nití dlouhých 250 cm. Nitě jsme navíjely na tzv. snovadlo a po deseti jsme je vždy svázaly

Obr. 34 Snovadlo

Bylo důležité vytvořit osnovní kříž a ten pevně svázat. Poté jsme musely postupně začít navíjet na osnovní válec. Nejprve jsem si je rozřadily do rozřaďovače po 10 nitích na 1 cm. Pak paní Míša navíjela osnovu na válec, mezitím jsem já držela 3 prameny ve stejném napětí a nitě jsme společně pročešávaly a rovnaly na své místo.

Obr. 35 Pročešávání a osnovní válec

Jenom tato činnost nám mohla zabrat kolem 1,5 hodiny. Dále přišlo na řadu provlékání všech nití nitěnkami do jednotlivých listů. Vždy šla jedna nit do prvního listu, druhá do druhého. Tato fáze byla snad jedna z nejnáročnějších, protože jsem se postupně přestávala soustředit, a i když jsem se snažila nedělat chyby, stejně k nim došlo.

Obr. 36 Provlékání nitěnek

Obr. 37 Provlékání paprskem

Zpětně to však vnímám jako něco krásného a náhodného, co přidává každému dílu jakýsi punc. Po navlékání 350 nití 350 nitěnkami přišlo na řadu všech 350 nití provléct přes paprsek (bidlen). Konečně bylo na řadě uvázat nitě na dřevěnou tyč, která byla přivázaná na válci, který slouží k navíjení utkaného materiálu. Tímto způsobem se z velké části ušetří materiál. Pak už jen navinout přízi na člunek a začít tkát. Postupně zvedat první list, provléct útek, urovnat napřed rukou, potom ho srovnat bidlenem a znova druhý list, a tak pořád do kola. Příprava trvala celý den, avšak díky tomu vzniklo moje úplně první utkané dílo.

13.2 Šála

Šála byla prvním a zároveň zkušebním dílem, které jsem utkala. Můj původní plán bylo ji do kolekce vůbec nedávat, rozhodla jsem se však opačně. Je sice plná chyb, ale je to první seznámení s touto technikou, proto by v ní měla mít místo. Je v ní vetkaná radost z nově poznané techniky a údiv nad tím, jak úžasný a relaxační tento způsob zpracování vlny je.

Tkala jsem hlavně o víkendech, protože přes týden jsem musela být v Brně. Toto dílo mi zabralo kolem 4 víkendů, nejsem však schopna říct kolik přesně trvalo hodin. Jelikož tkaní se někdy daří lépe a někdy hůře. Mou hlavní inspirací byla krajina, a proto má vzor připomínat kopce, kterými jsem byla obklopena. Vytvořila jsem si přesný vzor, který jsem se snažila překreslit na osnovu. Ne vždy jsem se však přesně trefila, a proto vznikal spontánně. Druhý „kopec” jsem tak tvořila už bez předlohy a zkoušela jen myslet na krajinu a pocity které vnímám. To vše je ve tkanině obsaženo a zatkáno. Často jsem střídala jeden nebo dva útky a tak se zde objevuje různá struktura. Vlna, která je použita v šále pochází z tkalcovny Strmilov, která má i vlastní přádelnu. Vlna není 100% lokální, je však aspoň v Česku upředena.

Po sejmutí ze stavu musí být každá tkanina vyprána. Prala jsem v ruce ve studené vodě se speciálním přípravkem na vlnu. Později jsem šálu zabalila do ručníku, aby se odstranila přebytečná voda a tkanina se ždímáním nepoškodila. Vlna, kterou jsem použila, byla rezná, vlákna byla trochu pichlavá. Pichlavost se mi podařilo mírně odstranit tím, že jsem uložila šálu na několik hodin do mrazáku. Později jsem se rozhodla ji ručně počesat kartáčem s přírodními štětinami. Dříve se na počesávání používal bodlák s názvem Štětka soukenická. Ten se mi podařilo při procházce přírodou najít, ale bohužel jsem nedohledala, jak ho správně použít.

Obr. 38 Šála

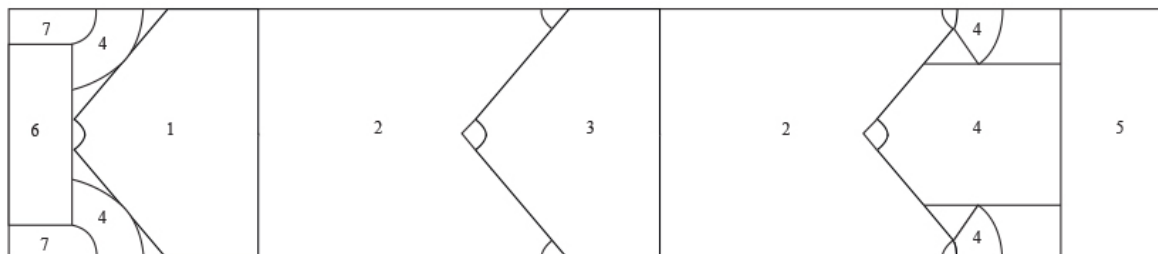
13.3 Bunda

Bunda vznikala díky pomoci paní Miši, se kterou jsme znovu navijely osnovu a navlékaly část nitěnek. Jelikož jsem však už tento proces znala, mohla jsem konečně navlečení provádět sama. Trvalo to však o něco déle. Na osnovu jsem použila přízi z tkalcovny Strmilov. Útek je však už ryze vlna česká. Střídá se zde klasická, nebarvená přírodní vlna světlá a hnědá. Světlá vlna pochází od dodavatele, jenž nemohl tuto vlnu prodat, protože přadena neměla stejnou váhu. Hnědá vlna je také lokální, z ovcí chovaných v Čechách. Po utkání prvních 40 cm mi praskla jedna osnovní nit, kterou jsem záměrně nenavázala. Díky tomu se po celé délce objevil pruh zdvojených osnovních nití, které vytvořily zajímavou strukturu. Při tkaní tkaniny mi osnovní nitě praskly několikrát, ty jsem ale navázala a pokračovala dál bez většího problému. Inspirace přírodou a obdiv k ní rezonuje celou prací, a proto je i zde silně obsažena.

Vzor zase vznikl náhodně a později se mi podařilo najít si rytmus ve správném zvedání listu a přírazu bidlenu. Bez vzoru trvá utkání 10 cm 7 minut. Se vzorováním je to o něco delší. Vzor jsem tvořila pomocí 3 člunků, které se navzájem proplétaly a vždy se zachytily o jednu osnovní nit. Materiál na bundu je široký 70 cm a dlouhý 3,5 metru. Střih je řešený tak, aby

využil co nejvíce materiálu a bylo co nejméně zbytku. Když mi nějaký kus materiálu zbyl, snažila jsem se najít způsob jak ho využít. Na obrázku polohového plánu jsou to například kapsy.

1 - přední díl, 2 – rukávy, 3 – zadní díl, 4 – podsádky, 5 – pásek, 6 – límec, 7 - kapsy

Obr. 39 Polohový plán

Jelikož se vlněná tkanina plátňové vazby velmi rychle páře, musela jsem ihned po odstříhnutí páráni zajistit prošitím. Skoro celá bunda se obešla bez záševků, až na rukávy, které byly opravdu hodně široké. Jsou zde proto ve spodní části umístěny dva protizáhyby. Rukáv zúží a zároveň zakulatí podobně jako u spodních oděvů.

Obr. 40 Bunda

13.4 Kabát

Při tkaní kabátu jsem již chtěla pracovat samostatně, zrekapitulovala jsem si důkladně postup přípravy a veškeré úkony, které předchází samotnému tkaní tak, jak jsem nejlépe uměla.

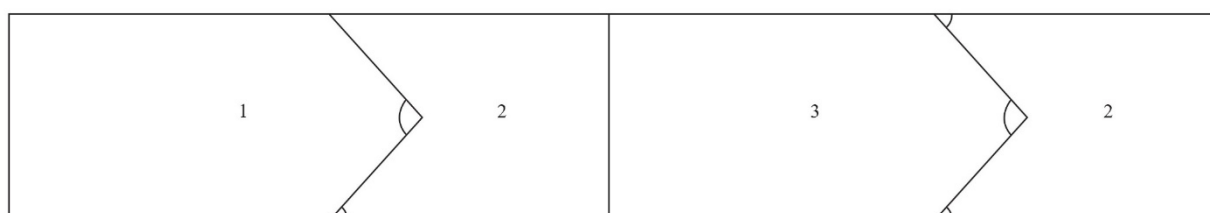
Snovadlo na snování osnovy, které mi prozatím vždy půjčovala paní Míša, jsme vyrobili společně s mým přítelem Tomášem podle fotografie, kterou jsem pořídila během její návštěvy u nás. Protože jsem měla už od tkaní bundy spočítaný počet osnovních nití, věděla jsem, že jich musí být 440. Délka osnovy měla pojmout nejen kabát, ale i vestu, proto vyšla kolem 9,5 metru. Měření osnovních nití probíhalo bez větších problémů. Snování na osnovní vál je však o něco těžší. Chce to velkou trpělivost a pozornost, aby se nitě navíjely rovnoměrně a jelikož vlněná příze měla silný zákrut, musela se často pročesávat. Snování na vál trvalo opravdu dlouho a zabralo mi celý den. Na tento proces je však potřeba dvou lidí, jak už píše výše v textu, jeden snová a druhý musí osnovní nitě rovnoměrně natahovat.

Už při navrhování kabátu jsem chtěla výraznější strukturu materiálů. Toho jsem docílila tak, že jsem určité nitě nevedla klasicky první nit do prvního listu a druhou do druhého listu, ale obě dvě nitě do stejného listu. Tím pádem je zde spojena klasická plátnová vazba s osnovním rypsem. Pak už jsem jen nitě provlékla paprskem, přivázala a mohla začít tkát. Vzor, jež je v kabátu obsažen, je spjatý s krajinou a v tomto případě je o něco více asymetrický. Přírodní vlna vzlíná ze spodní části kabátu a v obloucích pak přechází do hnědé barvy. Střih je stejně jak už je popsáno u bundy řešen tak, aby pojal co nejvíce materiálů. I zde jsou umístěny v rukávu 2 protizáhyby, stejně jako u bundy. U kabátu jsem umístila ještě jeden protizáhyb v oblasti zadního průkrčníku.

Obr. 41 Kabát

1 - přední díl, 2 – rukávy, 3 – zadní díl

Obr. 42 Polohový plán - kabát

13.5 Vesta

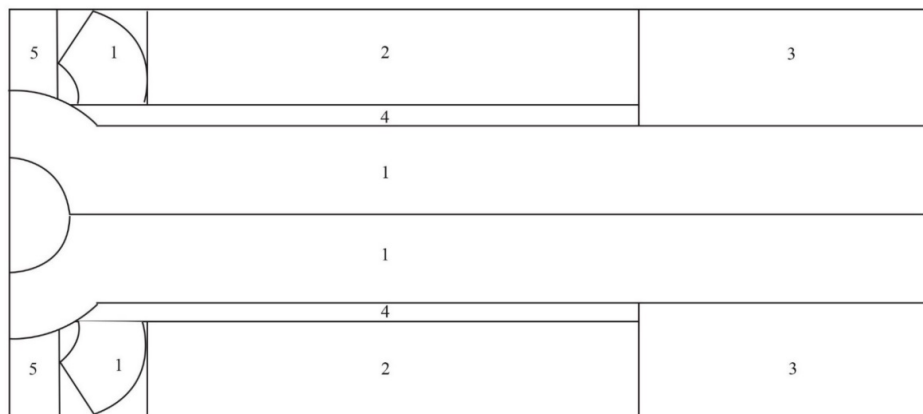
U vesty jsem nemusela řešit navíjení osnovy, jelikož osnova na kabát byla dostatečně dlouhá. Zároveň s vestou jsem tkala i podsádku kabátu, takže jsem stříh samozřejmě řešila už předem aby vše dobře vycházelo a já se obešla bez větších zbytků. Vzor je v tomto případě barevně obrácen tak, že ze spodní části vzlíná hnědá vlna a v oblouku se mění na přírodní vlnu.

Kaliko vesty byl docela oříšek. Bylo zapotřebí aby střih byl co nejjednodušší a zároveň seděl na postavě. Ze začátku jsem chtěla, aby vesta neměla žádné prsní záševky a byla tak trochu variabilnější co se velikosti týče. Bohužel však v prsní části široká ramínka příliš odstávala, proto jsou zde nakonec záševky umístěny.

Obr. 43 Vesta

1 -podsádka, 2 –vesta přední a zadní díl, 3 –vesta pas, 4 – pásek kabát, 5 –kapsy

Obr. 44 Polohový plán - vesta

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

14 FOTODOKUMENTACE

Foto: Tomáš Gál

Modelky: Marie Skálová, Eliška Skálová

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat tkaní a vlnářství v kontextu řemesla, které u nás má tisícileté kořeny, a to především v okolí Moravské Třebové. Proto jsem se v jedné kapitole rozhodla zmapovat Textilní firmu HEDVA, která sídlí přímo ve výše zmíněném městě a má v tomto odvětví dlouholetou tradici. Zjistila jsem se, že se ve větší části zaměřuje na technický textil, stále má však v nabídce podšívky z udržitelných materiálů. Zároveň jsem však chtěla poukázat na nové přístupy a vize, jak toto řemeslo využívají i malé produkce.

Praktická část čerpala z historie plnými doušky. Ať už se jedná o výrobu samotného materiálu, tak i design, který je propojen s tímto místem, krajinou a krojem. Zároveň se věnuje i ženství, které je v práci na první pohled silně zakořeněno. Musím říct, že jsem doposud se svou tvorbou nebyla tolik propojena a v sounáležitosti jako právě nyní. Díky ní jsem mohla nalézt nový směr, jakým se chci ubírat.

Hlavními body jsou stále poukazovat na lokálnost, udržitelnost a dědictví, a to nejen tohoto místa, ale celé naší země. Ráda bych ho zachovávala pro další generace i při rapidně rostoucím technologickém vývoji. A věřím, že pokud začneme přemýšlet udržitelně ve všech směrech, budeme se snažit podporovat lokální a přírodní zdroje, najdeme zase sami sebe a své kořeny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BORKOVCOVÁ, Marie. KUNCOVÁ, Irena. *Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance*. Moravská Třebová: Městské muzeum v Lanškrouně a Svaz Němců - regionální skupina Hřebečska

ČESKÝ TEXTIL *Tradice a perspektivy* vydáno k 25. výročí ATOK ing.Kohoutek, Ing. Novák Ing.Jiránek, Ing, Česal

FIKEJZ, Radoslav a Vladimír VELEŠÍK. *Historie a současnost podnikání na Svitavsku, Litomyšlsku, Poličsku, Moravskotřebovsku a Jevíčsku*. Žehušice: Městské knihy, 2003. *Historie a současnost podnikání v regionech ČR*. ISBN 80-86699-14-5.

JANOTKA, Miroslav a Karel LINHART. *Zapomenutá řemesla: vyprávění o lidech a věcech*. Praha: Svoboda, 1984. Členská knižnice (Svoboda).

KINZER, Jindřich. *Technologie ručního tkalcovství*. První vydání. Brno: Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, 1929.

KLOUZKOVÁ, Alice. *Dědictví: Tradice, inovace, móda*. Praha: UMPRUM, 2016
ISBN 978-80-87989-19-7.

KUBÁK, Zdeněk. *Domácí tkaní*. První vydání. Jindřichův Hradec: RAIN, 2004.

MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezku v 18. stol.* První vydání. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

Moravskotřebovské vlastivědné listy. V Moravské Třebové: Městské muzeum v Moravské Třebové, [1970]. ISBN 9788090356481. ISSN 1211-1317.

PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

POLÁK, Alois. *Abeceda tkalcovských vazeb*. V Praze: Textilní ústav československý, 1947. Textilní slabikář.

Internetové zdroje:

[online]. Dostupné z: <http://tpts://www.euro.cz/byznys/podnikatel-wondra-zalozil-prvni-textilni-tovarnu-v-moravske-trebove-896995>

Rozhovor:

Rozhovor s Lindou HAVRLÍKOVOU, Módní a textilní návrhářka, nar. 1991. Janov 29.3.2021.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Plátnová vazba	13
Obr. 2 Osnovní rys	14
Obr. 3 Útkový ryps	14
Obr. 4 Panama.....	15
Obr. 5 Jednoduchý kepr	15
Obr. 6 Křížový kepr	16
Obr. 7 Oboulícní kepr	16
Obr. 8 Atlasová vazba.....	17
Obr. 9 Popis stavu.....	18
Obr. 10 Bavlnářský stav.....	19
Obr. 11 Lnářský stav	19
Obr. 12 Soukenický stav	20
Obr. 13 Jednostřížní a dvojstřížní vlna	22
Obr. 14 Statistiky v Olomouckém kraji	24
Obr. 15 Statistiky v Olomouckém kraji	24
Obr. 16 Vzorník 1	25
Obr. 17 Vzorník 2	26
Obr. 18 Vzorník 3	26
Obr. 19 Hornohřebečský kroj	30
Obr. 20 Dolnohřebečský kroj.....	31
Obr. 21 Lidewij Edelkoort.....	38
Obr. 22 Tkalcovna Strmilov	41
Obr. 23 Linda Havrlíková	43
Obr. 24 Barevnice	47
Obr. 25 Moodboard.....	48
Obr. 26 Skladba kolekce	49
Obr. 27 Model 1	50
Obr. 28 Model 2.....	51
Obr. 29 Model 3	52
Obr. 30 Model 4.....	53
Obr. 31 Model 5.....	54
Obr. 32 Příže	56
Obr. 33 Tkalcovský stav	57
Obr. 34 Snovadlo	58

Obr. 35 Pročesávání a osnovní válec	58
Obr. 36 Provlékání nitěnek	59
Obr. 37 Provlékání paprskem	59
Obr. 38 Šála	61
Obr. 39 Polohový plán	62
Obr. 40 Bunda	62
Obr. 41 Kabát	64
Obr. 42 Polohový plán - kabát	64
Obr. 43 Vesta	65
Obr. 44 Polohový plán - vesta	65

ZDROJE OBRÁZKŮ

Obr.1 Plátnová vazba

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 2 Osnovní ryps

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 3 Útkový ryps

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 4 Panama

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 5 Jednoduchý kepr

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 6 Křížový kepr

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 7 Oboulicní kepr

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 8 Atlasová vazba

Zdroj: POLÁK, Alois. *Abeceda tkalcovských vazeb*. V Praze: Textilní ústav československý, 1947. Textilní slabikář

Obr. 9 Popis stavu

Zdroj: PAŘÍK, Arno. *Ruční tkaní*. Třetí vydání. Praha: Arno Pařík, 1948.

Obr. 10 Bavlnářský stav

Zdroj: KINZER, Jindřich. *Technologie ručního tkalcovství*. První vydání. Brno: Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, 1929.

Obr. 11 Lnářský stav

Zdroj: KINZER, Jindřich. *Technologie ručního tkalcovství*. První vydání. Brno: Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, 1929.

Obr. 12 Soukenický stav

Zdroj: KINZER, Jindřich. Technologie ručního tkalcovství. První vydání. Brno: Nakladatelství Rudolf M. Rohrer, 1929.

Obr. 13 Jednostřížní a dvojstřížní vlna

Zdroj: MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezku v 18. stol.* První vydání. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

Obr. 14 Statistiky v olomouckém kraji

Zdroj: MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezku v 18. stol.* První vydání. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

Obr. 15 Statistiky v olomouckém kraji

Zdroj: MAINUŠ, František. *Vlnářství a bavlnářství na Moravě a ve Slezku v 18. stol.* První vydání. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

Obr. 16 Vzorník 1

Zdroj: Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

Obr. 17 Vzorník 2

Zdroj: Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

Obr. 18 vzorník 3

Zdroj: Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli

Obr. 19 Hornohřebečský kroj

Zdroj: BORKOVCOVÁ, Marie. KUNCOVÁ, Irena. Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance. Moravská Třebová: Městské muzeum v Lanškrouně a Svaz Němců - regionální skupina Hřebečska

Obr. 20 Dolnohřebečský kroj

Zdroj: BORKOVCOVÁ, Marie. KUNCOVÁ, Irena. Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance. Moravská Třebová: Městské muzeum v Lanškrouně a Svaz Němců - regionální skupina Hřebečska

Obr. 21 Lidewij Edelkoort

lidewij edelkoort | lidewij edelkoort. *Lidewij Edelkoort* [online]. Copyright © 2016 LIDEWIJ EDELKOORT . Dostupné z: <https://www.edelkoort.com/lidewij-edelkoort/>

Obr. 22 Tkalcovna Strmilov

Tkalcovna Kubák Strmilov, k.s.. *Tkalcovna Kubák Strmilov, k.s.* [online]. Copyright © 2019 Kubák, tkalcovna Strmilov k.s. Dostupné z: <https://tkalcovna.cz/>

Obr. 23 Linda Havrlíková

Zdroj: Linda Havrlíková. *Linda Havrlíková* [online]. Dostupné z: <http://www.lindahavrlikova.cz/>

Následující: vlastní zdroje

Obr. 24 Barevnice

Obr. 25 Moodboard

Obr. 26 Skladba kolekce

Obr. 27 Model 1

Obr. 28 Model 2

Obr. 29 Model 3

Obr. 30 Model 4

Obr. 31 Model 5

Obr. 32 Příze

Obr. 33 Tkalcovský stav

Obr. 34 Snovadlo

Obr. 35 Počesávání a osnovní válec

Obr. 36 Provlékání nitěnek

Obr. 37 Provlékání paprskem

Obr. 38 Šála

Obr. 39 Polohový plán

Obr. 40 Bunda

Obr. 41 Kabát

Obr. 42 Polohový plán - kabát

Obr. 43 Vesta

Obr. 44 Polohový plán - vesta

SEZNAM PŘÍLOH

Flash disk